

ADOPSJONSINSTITUTTET I NORGE

Kandidatnummer: 371

Veileder: Ken Uggerud

Leveringsfrist: 25.november 2005

Til sammen 17729 ord

17.11.2005

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Definisjoner	2
1.3	Rettskildebildet og metoden	3
<u>2</u>	<u>ADOPSJONSRETTENS UTVIKLING OG HISTORIKK</u>	<u>8</u>
2.1.1	Verden	8
2.1.2	Norge	12
<u>3</u>	<u>HAAGKONVENSJONEN OM VERN AV BARN OG SAMARBEID VED INTERNASJONALE ADOPSJONER AV 29. MAI 1993 OG FNS KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER AV 20. NOVEMBER 1989.</u>	<u>16</u>
<u>4</u>	<u>VILKÅR FOR ADOPSJON</u>	<u>19</u>
4.1	Adopsjonsloven § 2	21
4.1.1	”Til gagn for barnet”	21
4.1.2	”Oppfostre barnet eller har oppfostret det”	26
4.1.3	”Annen særlig grunn”	26
4.2	Søkernes alder og øvrige egenskaper	27
4.3	§ 5 – vilkår om ekteskap	29
4.4	§ 6 – barnets eget samtykke	30
<u>5</u>	<u>INNENLANDSADOPSJONER</u>	<u>32</u>

5.1	Samtykkeadopsjon	33
5.2	Stebarnsadopsjon	38
5.3	Fosterbarnsadopsjoner – de såkalte § 4-20-adopsjonene	45
5.3.1	Barnevernloven § 4-20 første ledd	46
5.3.2	Barnevernloven § 4-20 annet ledd	49
5.3.3	Barnevernloven § 4-20 tredje ledd.	50
<u>6</u>	<u>UTENLANDSADOPSJONER</u>	<u>56</u>
6.1	Generelt om adopsjon av utenlandske barn	56
6.2	Adopsjonsforeningene	59
6.2.1	Adopsjonsforum	59
6.2.2	Verdens Barn	61
6.2.3	InorAdopt	63
<u>7</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>64</u>
7.1	Lover	64
7.2	Forarbeider	65
7.3	Konvensjoner	67
7.4	Forskrifter	67
7.5	Rundskriv	68
7.6	Litteratur og artikler	68
7.7	Rettspraksis	70
7.8	Elektroniske dokumenter og websider	71
<u>8</u>	<u>LISTER OVER TABELLER OG FIGURER M V</u>	<u>I</u>

8.1	Vedlegg 1 – Adopsjoner fra Kina, Sør-Korea og Colombia	II
8.2	Vedlegg 2 – Adopterte barn (unntatt stebarn). Norske og utenlandske barn.	II
8.3	Vedlegg 3 – Stebarnsadopsjoner 1970 – 2004	III
8.4	Vedlegg 4 – Alle typer adopsjoner 1966 – 2004	III

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Adopsjon er både et rettslig og et sosialt fenomen, som strekker seg over flere fagfelt.

Innenlandsadopsjoner i Norge har forekommet siden 1917.

Når det gjelder utenlandsadopsjoner, kom disse på banen ca 40 år senere. Fra 1960-årene og frem til midten av 1980-årene ble de fleste barn adoptert fra Asia, spesielt fra Sør-Korea. Etter dette kom Latin-Amerika mer inn i bildet, og i en periode var Colombia det ledende landet. De siste årene har Asia igjen blitt det kontinentet det kommer flest barn fra, med Kina som det dominerende opprinnelseslandet. Utover på 90-tallet ble også Øst-Europa et populært sted å adoptere fra. I dag kommer ca 40 % av de adopterte barna fra Kina. For mer statistikk, se avhandlingens punkt 9 flg.

I alle tider og overalt i verden har barn blitt forlatt av sine foreldre. Dette kan skyldes død, sosial nød, sykdom, økonomi eller andre forhold. Det er ofte i de landene som opplever krig, vold, naturkatastrofer, hungersnød, epidemier o.l., at flest barn blir stående uten sine biologiske foreldre.

I de fleste samfunn har noen tatt seg av disse barna som om det skulle være deres egne. Som oftest har hensynet til barnet vært det grunnleggende motivet, men også hensynet til egne behov og slektens behov har gjort seg gjeldende. I mange kulturer er det også vanlig at man overlater noen av sine barn til nære slektninger grunnet at man får mange barn, og ikke kan ta vare på alle selv.

Jeg vil i denne avhandlingen ta for meg adopsjonsinstituttet i Norge generelt. Innenfor hvert punkt vil jeg nevne vilkår, saksbehandling og hensyn som skal tas i de ulike sakene. Som det vises av avhandlingens tittel, er dette en oversiktsfremstilling av adopsjonsinstituttet i Norge. Avhandlingen vil derfor ikke bare behandle det rettslige

aspektet ved adopsjon, men også gi et bilde av hvordan disse reglene anvendes i praksis, og på hvilke områder de spiller en viktig rolle.

Adopsjon som regelsett ligger tett opp til regler for langvarige fosterforhold, vergemål, og foreldreansvar etter dødsfall. Adopsjon av voksne og adopsjon av egenfødte barn hører også inn under adopsjon, men ingen av disse temaene blir behandlet her, av plasshensyn. Jeg vil heller ikke særskilt behandle saksbehandlingsreglene for adopsjoner innenlands og utenlands, men kun nevne dem kort underveis.

1.2 Definisjoner

Begrepet adopsjon er tilnærmet universalt både geografisk og kulturelt. Men innholdet i dette begrepet, altså måten adopsjon blir til på, formålet med adopsjonen, og virkningene av den både rettslig og sosialt, har vært forskjellige i de ulike rettskulturene.

I Weinstein, E. A.: ”International Encyclopaedia of The Social Sciences” (New York, 1968)¹ blir adopsjon definert som ”the institutionalized social practice through which a person, belonging by birth to one family or kinship group, acquires new family or kinship ties that are socially defined as equivalent to biological ties and which supersede the old ones, either wholly or in part.”

Etter gjeldende norsk rett kan adopsjon sies å være “en rettsstiftende og ugjenkallelig myndighetshandling (bevilling) der søker(e) gis tillatelse til å ta til seg et barn som sitt eget når dette antas å bli til gagn for barnet, hvorved barnet oppnår samme rettsstilling som om det hadde vært adoptivforeldrenes egenfødte barn samtidig som rettsforholdet til de opprinnelige foreldrene og deres slekt faller bort.”²

---

¹ Hognestad og Steenberg 2000 s 15

² Hognestad og Steenberg 2000 s 15

Under forberedelsene av Haagkonvensjonen 29.mai 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner, forsøkte de 66 deltakerlandene å komme frem til en fellesdefinisjon av begrepet adopsjon, men de lyktes ikke. Hovedgrunnen til dette var at rettsvirkningene av adopsjon varierte for mye fra land til land. Resultatet ble derfor at konvensjonen bare omhandler ”adopsjoner som etablerer et varig foreldre/barn – forhold”, jfr. konvensjonens artikkel 2.

Tradisjonelt har rettssystemet ansett adopsjon som en del av privatretten og familieretten. I dag er adopsjon også tilknyttet sosialretten, og kan sees som en undergruppe av barneretten.

Ved det som her til lands kalles ”sterk adopsjon” (full adoption) kommer adoptivbarnet alltid i samme rettslige forhold til sine adoptivforeldre og deres slekt som om de var adoptivforeldrenes egenfødte barn. Samtidig brytes alle rettslige bånd med den biologiske familien.

Ved en såkalt ”svak adopsjon” (simple adoption) kan rettsvirkningene i forholdet mellom adoptivforeldrene og adoptivbarnet blir noe begrenset, mens barnet beholder deler av de rettslige båndene til den opprinnelige familie og slekt. Det skal tillegges at begrepet ”svak adopsjon ” ikke er et entydig og samlet begrep internasjonalt.

1.3 Rettskildebildet og metoden

Til adopsjonsretten hører regler om organiseringen av adopsjonsarbeidet, formidlingen av adopsjoner, vilkårene for å gi adopsjonsbevilling og samtykke til utenlandsadopsjon. Under adopsjon som rettsområde hører også regler om rettsvirkningene av adopsjoner, og rettighetene og pliktene som etableres for og mellom barn og foreldre i et adoptivforhold. I den internasjonale retten finnes også regler om kompetanse, lovanvendelse, gyldighet og anerkjennelse av utenlandsadopsjoner i Norge.

Såkalt interlegal rett spiller en stor rolle på adopsjonens rettsområde. Interlegal rett er den del av jussen hvor en må ta stilling til i hvilket land en sak har jurisdiksjon og deretter hvilket lands rett som kommer til anvendelse. Forutsetningen er at saken har tilknytning til mer enn et land - at den har et fremmed element. I en internasjonal adopsjonssak er det alltid to involverte stater, nemlig opprinnelsesstaten og mottakerstaten. Interlegale spørsmål er behandlet i adopsjonslovens kap. 4.

I tillegg til de nevnte reglene, er det saksbehandlingsregler, opplysningsregler og innsynsregler som for det meste er å finne i forvaltningsloven.³

De materielle rettsreglene på adopsjonsrettens område finnes i lov 28. februar 1986 nr.8 om adopsjon (adl.), og i forskrifter⁴ og retningslinjer fastsatt av departementet med hjemmel i adopsjonsloven. Også rundskriv gitt av Barne- og familiedepartementet (BFD) i september 1989 og i desember 2002, og forskrifter gitt av BFD 30.november 1999 (nr 1192 til 1195), er viktige rettskildefaktorer på dette området.⁵

I tillegg finnes det relevante bestemmelser i forvaltningsloven (fvl.), barnevernloven (bvl.), barneloven (bl.), ekteskapsloven (el.) og partnerskapsloven.⁶

---

³ Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker.

⁴ Jfr. forvaltningsloven § 2c.

⁵ Rundskriv om utenlandsadopsjon med retningslinjer for undersøkelse og godkjenning av adoptivhjem (Q - 0972), og Retningslinjer for saksbehandling ved søknad om innenlands – og utenlandsadopsjon og særlig om skjønnsutøvelse ved innenlandsadopsjon (Q - 1045).

Rundskriv er langt fra så tungtveiende som lover og forskrifter, men de spiller ofte stor rolle når vilkår skal tolkes, og ved utfylling og tolkning av regler.

⁶ Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker,

⁶ Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester,

⁶ Lov 8. april 1981 om barn og foreldre,

⁶ Lov 4.juli 1991 nr. 47 om ekteskap,

⁶ Lov 30.april 1993 om registrert partnerskap.

På det internasjonale planet er FN-konvensjonen om vern av barns rettigheter av 1989⁷ og Haagkonvensjonen av 1993 om adopsjoner⁸, to sentrale rettskildefaktorer. Norge ratifiserte Barnekonvensjonen 8. januar 1991, og det trådte i kraft 7. februar samme år.

Haagkonvensjonen ble tiltrådt av Norge 18.juli 1997 og trådte i kraft 1.januar 1998.

Når norske domstoler og andre norske myndigheter som tar standpunkt til rettslige spørsmål, får en sak som har tilknytning til et annet land, oppstår spørsmålet om det skal anvendes norsk eller utenlandsk rett ved avgjørelsen.

Noen spørsmål avgjøres alltid etter norsk rett. Dette gjelder for det første kompetansespørsmål, dvs. spørsmål om hvilken kompetanse de forskjellige, norske myndighetene har. Men selv om disse skal løses etter norsk rett, vil folkeretten indirekte få betydning ved at den setter grenser for hvor langt et land kan strekke sine myndigheters kompetanse.

For det andre anvender alltid et land sine egne saksbehandlingsregler, både i rettssaker og i forvaltningssaker. I straffesaker er det alltid norsk rett man dømmes etter.

Det meste av den internasjonale privatretten er imidlertid ikke lovfestet. Den er utviklet gjennom rettspraksis i samarbeid med rettslig teori. På visse områder, særlig når det gjelder familierettslige og arverettslige spørsmål, har også administrative avgjørelser og uttalelser hatt betydning for rettsutviklingen. Men det skal tillegges at både adopsjonsloven og barneloven inneholder interlegale (internasjonale og privatrettslige) regler.

Norsk rett og folkeretten står i et gjensidig avhengighetsforhold til hverandre. På den ene siden blir nasjonale regler tillagt vekt ved avgjørelsen av folkerettslige spørsmål. Og på den andre siden kan folkeretten ha innflytelse på nasjonal rett.⁹

---

⁷ The Convention on the Rights of the Child, The UN, 20. November 1989 (CRC).

⁸ The Convention on protection of children and co-operation in respect of inter - country adoption, The Hague, 29 May 1993.

⁹ Eckhoff 2001 kap.12, Avsnitt III og IV side 283 flg.

Den folkerettslige innvirkningen på norsk rett skjer i store deler ved hjelp av lovgivning. Men også fortolkning og tilpasning kommer inn her. På adopsjonsrettens område er det særlig Haagkonvensjonen av 1993 om adopsjoner og Barnekonvensjonen av 1989 som er de viktigste, folkerettslige overenskomstene. Disse har stor betydning for norsk rett på området.

For norske myndigheter har det alltid vært et viktig mål å sikre at adopsjon av utenlandske barn foregår i ordnede og betryggende former, der hensynet til respekt for barnet og barnets beste er avgjørende. Det er også lagt vekt på å vise respekt for barnets biologiske familie og for landet der barnet kommer fra. I mange av de landene som norske adopsjonsmyndigheter samarbeider med, kan spørsmålet om internasjonal adopsjon ofte være et sensitivt tema, både sosialt, rettslig og politisk.

Haagkonvensjonen av 1993 om adopsjon er ansett for å være et viktig og nyttig verktøy i arbeidet med å verne barns interesser, og for samarbeidet mellom landene ved internasjonale adopsjoner. Konvensjonen bygger på grunnleggende verdier som også står sterkt i norsk rett, blant annet barnets beste og det biologiske prinsipp.

Konvensjonen er av stor betydning som rettskildefaktor i den norske adopsjonsretten. I tilknytning til ratifikasjonsprosessen ble det lagt til grunn at norsk adopsjonspraksis og adopsjonslovgivning, og norske saksbehandlingsregler på adopsjonsområdet, var i tilnærmet overensstemmelse med konvensjonens prinsipper og hovedformål. I Norge eksisterer det et presumsjonsprinsipp om at norske rettsregler er i overensstemmelse med folkeretten, og dette er det blant annet gitt uttrykk for i menneskerettsloven av 21.mai 1999, se særlig lovens § 3.

FNs barnekonvensjon av 1989 spiller også en viktig rolle for utøvelsen av reglene på adopsjonsrettens område. 1. oktober 2003 ble barnekonvensjonen inkorporert i norsk lov, og er nå overordnet norsk lov, jfr. menneskerettslovens § 2 punkt 4, jfr. § 3. Denne konvensjonen skal sikre barns sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Barnekonvensjonen bygger på fire hovedprinsipper, nemlig barnets rett til liv og helse, skolegang og utvikling, deltakelse og innflytelse, og omsorg og beskyttelse.

Barnekonvensjonen bygger også på prinsippet om at alle avgjørelser som har betydning for barnet, skal være til barnets beste. Dette er nedfelt i konvensjonens artikkel 3. Norsk rett bygger også på dette prinsippet, se blant annet barnevernloven § 4-1.

Begge disse konvensjonene har bestemmelser om tiltak som skal rettes mot barnet og dets familie, og andre generelle saksbehandlingsregler. Disse bestemmelsene har stor betydning for norske adopsjonsmyndigheters arbeid, og den internasjonale retten ligger i bunnen for det aller meste av det arbeidet som foretas på adopsjonsrettens område. For en nærmere fremstilling av de to konvensjonene, se avhandlingens punkt 3.

2 Adopsjonsrettens utvikling og historikk ¹⁰

2.1.1 Verden

Det mest grunnleggende ved adopsjonens utvikling er at det ikke bare var barnets beste som lå til grunn for adopsjonene, men også adoptantens og slektens behov.

Tidligere ble adopsjon ofte begrunnet med videreføring av slektsnavnet, og at det adopterte barnet skulle være adoptantens arving. Maktposisjoner og videreføringen av disse var også motiver som lå til grunn for adopsjon på denne tiden.

I mange kulturer har også ønsket om å videreføre religiøse og kulturelle tradisjoner blitt brukt som en motivasjonsfaktor for adopsjon. Det å dø uten et barn, ble i mange kulturer sett på som en skam, og man unngikk gjerne dette ved å adoptere familiemedlemmer eller barn av nære venner.

Hammurabis lov (*Codex Hammurabi*) fra antikkens Babylon, ca. 1700 f. Kr, regnes ofte som det første lovverket som tok for seg adopsjon. Denne loven inneholdt blant annet regler om adoptivbarns arverettigheter, og om hvilke konsekvenser en adopsjon ville få for de involverte partene. Prinsippet om at barn bør vokse opp hos sine biologiske foreldre – det biologiske prinsipp – var også en viktig del av dette lovverket. Loven omhandlet først og fremst adopsjon av såkalte hittebarn.

Før adopsjon av hittebarn kunne foretas, måtte adoptanten søke etter barnets biologiske foreldre. Hvis de ble funnet, måtte barnet leveres tilbake. Også i denne kulturen ble det å dø uten barn sett på som en ulykke, og adopsjon ble sett på som noe som var like sterkt og bindende som biologiske familieband.

---

¹⁰ Fremstillingen her bygger på Hognestad og Steenberg 2000.

Fra ca 400 f.kr, altså en god stund etter Hammurabis lov, ble adopsjonsreglene gjenstand for utvikling. Men det eneste vi vet om dette er at kun visse deler av verden hadde lovverk som regulerte adopsjon. Hva som foregikk andre steder, vet vi veldig lite om.

I oldtidens Rom ble det derimot hyppig foretatt adopsjoner, og begrepet *adoptio* stammer fra denne tiden.

Den eldste adopsjonsretten var sterkt dominert av menn. Hovedformålet var å sørge for en sønn og en arving til familiefaren (*pater familias*), slik at man hindret at slekten døde ut og også for å sikre eventuelle maktposisjoner. Av denne grunn hendte det derfor ofte at de romerske keiserne ble adoptert av sine forgjengere for å sikre arverekkefølgen.

I den tidligere romerretten eksisterte det to former for adopsjon.

”Arrogasjon” (*arrogatio*) var når en som ikke stod under farsmyndighet (*patria potestas*) ble antatt av en familiefar (*pater familias*), og kom dermed under hans farsmyndighet. Ved *arrogasjon* krevdes keiserens bevilling, noe som ikke alltid var like lett.

Ved *arrogasjon* kunne en *pater familias* faktisk anta en hel familie ved å adoptere familiefaren som sin sønn, såkalt kollektiv adopsjon. Enkel adopsjon var når en person gikk fra en manns til en annen manns farsmyndighet.

Adopsjon av voksne var helt vanlig på denne tiden. Men det var mest vanlig å adoptere gutter eller menn. For øvrig ble adopsjonen sett på som et rent privatrettslig forhold mellom to familiefedre.

Med Justinians lovverk, *Corpus Juris Civilis* fra ca. 530 e. Kr, ble det foretatt store endringer i adopsjonsinstituttet. Blant annet ble det innført en dobbel adopsjonsstatus, nemlig sterk adopsjon (*adoptio plena*) og svak adopsjon (*adoptio minus plena*).

Sterk adopsjon var forbeholdt adopsjon mellom slektninger i oppadstigende linje, som for eksempel en farfars adopsjon av sin sønnesønn. Svak adopsjon ble brukt i andre tilfeller, og gav den adopterte arverett etter adoptanten. Ved svak adopsjon ble ikke alle de rettslige båndene til de biologiske foreldrene brutt. Den adopterte ble stående under *patria potestas* (farsmyndighet) av sin biologiske far, og beholdt arveretten etter sin biologiske familie.

Patria potestas vil si at den adopterte vil stå under adoptivfarens rettslige myndighet, slik at adoptivfaren har all myndighet og bestemmelsesrett over adoptivbarnet.

Romerrettens innføring av svak og sterk adopsjon preget i lang tid, og preger i en viss grad ennå, rettsystemer som er influert av romerretten.

Adopsjon var i århundrene etter *Corpus Juris Civilis*, og inn i middelalderen, basert på adoptantens behov. Det var først og fremst et middel for å bevare eiendom, makt, formue og slektsnavn. Det var heller ikke et rettslig krav at adopsjonen også skulle være til den adoptertes beste.

I middelalderen ble adopsjonsinstituttet også trengt tilbake som et ledd under kirkens arbeid med å styrke ekteskapets stilling. Barn skulle primært være et resultat av lovlige ekteskap, og ikke noe en kunne skaffe seg ved surrogatløsninger som f.eks. adopsjon. Gjennom middelalderen og utover på 1700-tallet endret reguleringen seg nevneverdig lite, og rettssystemene var fortsatt preget av kirkens stor innflytelse og makt.

Code Civil (Napoleons sivillovbok fra 1804) ble innledningen på en mer moderne lovgivning. Men betingelsene for adopsjon var meget restriktive.

Adopsjonen ble i de franske og spanske områdene gjennomført i form av en kontrakt som måtte godkjennes av en domstol. Vilkårene var strenge, og det var utførlige regler å forholde seg til. Denne begrensede muligheten til å adoptere gikk først og fremst utover forlatte og foreldreløse barn. Det var etter disse reglene heller ikke tillatt å adoptere mindreårige.

De facto- adopsjoner var fremdeles vanlig i de aller fleste land som ikke hadde noen lovregulering av adopsjoner, men også i land som var under rettslig regulering på området. Den tyske sivillovboken fra 1896, *Bürgerliches Gesetzbuch – BGB*, var sterkt påvirket av og bygget på vesentlige deler av romerrettens adopsjonsrett slik den fremsto i Justinians lovgivning. Barnets interesser ble imidlertid sidesatt i BGB, og hensynet til familien og andre sto sterkere. I den forbindelse kan det kort nevnes at egenfødte barn og adoptivbarn

ikke fikk samme rettslige status i Tyskland før 1977.

Ettervirkingene av den første verdenskrigen førte til at behovet for å innføre moderne og tidsmessig lovgivning meldte seg for fullt. Det ble fra offentlig hold i krigslandene tvunget frem en nytenkning på området, med stor vekt på mer effektiv hjelp til barn som hadde mistet eller kommet bort fra foreldrene sine som resultat av krigens herjinger. Det var også et stort behov for å rydde opp i de mange *de facto-adopsjonene* som hadde blitt foretatt i kjølvannet av krigen. I den forbindelse endret Frankrike i 1923 *Code Civil*, og åpnet igjen for adopsjon av mindreårige. I 1926 fikk England sin første adopsjonslov, og utover på 1920- og 1930 tallet innførte flere land instituttet sterk adopsjon.

Også etter annen verdenskrig fulgte et omfattende behov for å hjelpe barn som hadde mistet sine foreldre. Adopsjon ble sett på som en enestående mulighet for barn til å få en helt ny familie. Men det tok mange år før dette ble realisert. Adopsjon i Europa på denne tiden var fortsatt et hemmeligholdt og tabubelagt tema. Forberedelser og rådgiving slik vi kjenner det i dag, fantes ikke på denne tiden. Man visste også veldig lite om hvilke virkninger adopsjon hadde psykologisk, følelsesmessig og sosialt sett.

I 1950-årene ble synet på adopsjon endret. Adopsjonen ble etter hvert sett på som en del av det offentlige barne- og familievernnet som ble sterkt opprustet i 1950- og 1960-årene, og ble også mer orientert rundt selve barnet. Det ble satt mer fokus på å finne egnede foreldre til barn som trengte det. Kontrollen fra myndighetenes side ble betydelig styrket på denne tiden, og det ble også tatt viktige skritt mot internasjonalt samarbeid om adopsjon basert på barnets beste- prinsippet som det viktigste målet.

Endelig kan nevnes at det i store deler av den islamske verden ikke eksisterer et adopsjonsinstitutt. For å erstatte dette, har det islamske rettssystemet en omfattende fosterbarnsordning kalt *kafala*. Denne ordningen bygger på langsiktig fostring av barn, og gir fosterbarnet betydelige rettigheter i forhold til sine fosterforeldre. Barnet har blant annet

krav på statsborgerskap i fosterforeldrenes hjemland, forsvarlig oppfostring og underhold, helsehjelp og utdanning. Men i *kafala* gjelder ikke adopsjonsrettens navneregler, dvs. at adoptivbarnet her ikke får fosterforeldrenes etternavn.

Det er ikke alle muslimske land som totalt forbyr adopsjon. Egypt, Indonesia, Syria m.fl. har en lovgivning som tillater adopsjon innenfor religiøse minoriteter, f.eks. kristne.

2.1.2 Norge

Adopsjon i Norge i middelalderen og inn i ny tid var, bortsett fra *de facto*-adopsjoner, knyttet til det rettslige instituttet "*ættleiding*". Denne ordningen var kjent både i de gamle landskapslovene og i *Magnus Lagabøters landslov*. Tanken bak dette var opprinnelig å legitimere et barn som var født utenfor ekteskapet.

I Christian Vs norske lov fra 1687 var det ikke tatt inn bestemmelser om *ættleiding* eller adopsjon. Under eneveldet (1616- 1814) stod derimot den danske kongen fritt til å bevilge adopsjon også i Norge, og gi den rettsvirkninger etter sine egne ønsker. Dette gjaldt blant annet arverett og navnerett.

Fra 1845 og frem til adopsjonsloven av 1917 ble det ikke gitt adopsjonsbevilling i Norge. *De facto*-adopsjoner var fortsatt helt vanlig, mens siste halvdel av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet var preget av en teori om at adopsjon ikke eksisterte som et rettslig institutt i Norge. Arverettigheter måtte i tilfelle sikres på andre måter, f.eks. ved testamenter.¹¹

---

¹¹ For mer detaljerte opplysninger om adopsjonsretten på denne tiden, se Hans H. Vogt i artikkelen "Bemerkninger om adoption" i Rt. 1912 s 81–84.

Adopsjonsloven fra 1917¹² ble til gjennom et nordisk lovsamarbeid, og bygget på drøftinger foretatt mellom Norge, Danmark og Sverige i perioden 1911–1913.

1917-loven omhandlet opprinnelig bare svake adopsjoner, og lovgiveren var svært forsiktig med å gi adopsjonen særlige vidtgående virkinger for familieretten og arveretten. De biologiske foreldrene beholdt arveretten etter barnet fremfor adoptivforeldrene dersom barnet døde uten å etterlate seg livsarvinger. Dersom adoptivforeldrene hadde egenfødte barn, hadde adoptivbarnet bare begrensede arverettigheter etter adoptivforeldrene. Loven inneholdt dessuten en særskilt bestemmelse om at det kunne pålegges de biologiske foreldrene å betale et visst bidrag til adoptivforeldrene.

Gjennom årenes løp ble denne loven gjenstand for store diskusjoner og sterk kritikk. Mange mente at den førte til helt urimelige resultater. Det ble fremholdt at loven la altfor stor vekt på hensynet til barnets biologiske familie, og at den svekket barnets mulighet til å føle en fullstendig familietilhørighet til adoptivfamilien, som var ment å skulle være et av hovedmotivene for adopsjon.

I løpet av mellomkrigstiden ble loven endret noe, og den viktigste endringen kom ved lov av 1935¹³. Denne endringsloven åpnet for sterk adopsjon. Konsekvensene ble blant annet at barnet kom i rettsforhold med adoptantenes slektninger, og at de rettslige båndene til de biologiske foreldrene ble brutt.

Etter 1935 fikk Norge derved en ordning med dobbelt adopsjonsstatus. Svak adopsjon var fortsatt ment å være normalordningen, men i praksis skulle sterk adopsjon vise seg å bli den store hovedregelen.

Sterk adopsjon krevde særskilt samtykke fra alle parter, dvs. adoptantene, de biologiske foreldrene og barnet selv, dersom det hadde fylt 12 år, og måtte bestemmes særskilt i bevillingen.

---

¹² Lov 2.april 1917 om adoption.

¹³ Lov 24.mai 1935 nr. 2.

Ved en lov av 1956¹⁴ ble svak adopsjon opphevet, og sterk adopsjon sto igjen som eneste alternativ. Loven trådte i kraft 1. juli 1957, og i en periode på 5 år, fram til 1. juli 1962 var det adgang til å omdanne svake adopsjoner til sterke.

En annen viktig endring ble gjort ved lov av 1980¹⁵ da det ble innført nye og moderne bestemmelser om internasjonale adopsjoner.

Myndigheten til å gi bevilling til adopsjoner lå etter 1917-loven hos Kongen, men ble ved en kgl.res. av 13.juli 1933 overført til fylkesmennene. Ved innføring av sterk adopsjon i 1935 ble imidlertid myndigheten lagt til Justisdepartementet. Under 2.verdenskrig ble myndigheten igjen lagt til fylkesmennene. Ved en kgl.res. av 6.juli 1945 ble all bevillingsmyndighet delegert til fylkesmennene, også etterfølgende omgjøring av de mange ”svake” adopsjonene som var blitt foretatt frem til det tidspunktet.

1917-loven hadde som et vilkår at adopsjonen skulle være til gagn for barnet, men den inneholdt ingen bestemmelser om undersøkelse og forhåndsgodkjenning av adoptivforeldrene. Men ved de fleste fylkesmannsembetene i Norge utviklet det seg en praksis som gikk ut på at foreldrene måtte godkjennes av barnevernnemnda før det ble gitt bevilling. I forbindelse med ratifikasjonen av Europarådskonvensjonen 24.april 1967 om adopsjon av barn, ble rutinene rundt bevillingsarbeidet innskjerpet, bl.a. ved at det nøye skulle kontrolleres at det forelå en sosialundersøkelse av foreldrene, i samsvar med denne konvensjonens artikkel 9.

Den daværende adopsjonsloven inneholdt heller ingen bestemmelser om formidling av adopsjon. Den eneste bestemmelsen om dette fantes i den gamle barnevernloven av 1953¹⁶, § 26 pkt. b. Denne bestemmelsen forbød privatpersoner å drive formidling av barn med eller uten adopsjon som hovedmål.

---

¹⁴ Lov 21.desember 1956 nr. 7.

¹⁵ Lov 13.juni 1980 nr. 32.

¹⁶ Lov 17.juli 1953 om barnevern.

Ved en lov fra 1999¹⁷ ble derimot regler om adopsjonsformidling innført, og bestemmelsene finnes nå i adopsjonsloven kap 3a, se adl. §§ 16b og 16d.

---

¹⁷ Lov 11.juni 1999 nr.38.

3 Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner av 29. mai 1993 og FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989.

Bakgrunnen for Haagkonvensjonen var det økende antallet internasjonale adopsjoner fra 1970-årene og fremover. Det ble reist massiv kritikk mot måten slike adopsjoner foregikk på, og det var derfor behov for å få et internasjonalt lovverk som kunne regulere denne formidlingen.

Etter Haagkonvensjonen skal internasjonal adopsjon gå foran institusjonsplassering i hjemlandet, mens dette er noe uklart etter FNs barnekonvensjon..

Haagkonvensjonen bygger blant annet på prinsippene i FNs barnekonvensjon av 1989, særlig art. 21 som anerkjenner adopsjon i et folkerettslig perspektiv. Konvensjonen viser også til barnekonvensjonens art. 4 om at landene skal gjennomføre barnets rettigheter innen rammen av internasjonalt samarbeid. Gjennom Haagkonvensjonen styrkes barnekonvensjonens prinsipper, i tillegg til at den regulerer saksbehandlingen ved internasjonale adopsjoner.

Konvensjonen inneholder såkalte minimumsbestemmelser, det vil si at det er opp til statene selv å ha en nasjonal lovgivning som utfyller og verner disse, uten å være i strid med selve konvensjonen.

De norske adopsjonsmyndighetene og adopsjonsforeningene bygger på Haagkonvensjonen og FNs barnekonvensjon i sitt arbeid med adopsjonssaker, og ved tolkningen av adopsjonslovgivningen. Eksempler på viktige tolkningsmomenter er barnekonvensjonen art. 3 om barnets beste, og begge konvensjoners prinsipp om at det beste for barnet er å vokse opp i sitt eget hjemland hos sine biologiske foreldre, se særlig Haagkonvensjonen art. 4 bokstav b.

Til grunn for Haagkonvensjonen ligger som sagt prinsippene i FNs barnekonvensjon. Artikkel 21 i Barnekonvensjonen åpner for internasjonal adopsjon som et alternativ for barn som ikke på noen annen måte kan få tilfredsstillende omsorg i sitt eget hjemland. Gjennom Haagkonvensjonen blir dette alternativet utdypet og bygget videre på.

Både Haagkonvensjonen og Barnekonvensjonen legger prinsippet om barnets beste til grunn. I dette ligger det at barn bør få vokse opp i et familiemiljø med kjærlighet og stor forståelse. Dette er av hensyn til barnets personlighetsutvikling, både fysisk og psykisk. Statene som ratifiserer konvensjonene skal derfor prioritere å treffe tiltak som gjør at barn kan bli boende hos sine biologiske foreldre, men dersom dette ikke er mulig er det forutsatt at de skal finne alternative omsorgstilbud for barnet i dets hjemland.

Formålet med Haagkonvensjonen er delt i tre deler, jfr. konvensjonens artikkel 1 bokstav a til c, og krever blant annet at det skal sikres at internasjonale adopsjoner skjer med barnets beste og barnets rettigheter i tankene. Konvensjonen skal også fremme samarbeid mellom landene for å sikre at adopsjonene foretas etter regelverket, slik at man kan hindre barnebortføring og salg av barn. Endelig vil konvensjonen sikre gjensidig anerkjennelse av adopsjoner foretatt i samsvar med i konvensjonen.

Ansvar for adopsjonene skal deles mellom opprinnelseslandet og mottakerlandet. Opprinnelseslandet har ansvaret for at vilkårene for adopsjonen er til stede når det gjelder barnet. De har også ansvaret for at de nødvendige samtykkene er gitt fra partenes og myndighetenes side. Mottakerlandet er ansvarlig for at søkerne kan godkjennes som adoptivforeldre, og at de har fått tilstrekkelig veiledning og råd. De har også ansvaret for at barnet har fått innreise- og oppholdstillatelse, jfr. konvensjonens artikkel 5.¹⁸

---

¹⁸ Se St.prp. nr. 77 (1995–1996) s 4, siste avsnitt.

Konvensjonens kapittel 2, artikkel 4 og 5 oppstiller vilkårene for internasjonale adopsjoner. Det må være fastslått at barnet kan adopteres etter opprinnelseslandets lovgivning, se art 4 bokstav a. og det må være til barnets beste at det blir adoptert bort, se art 4 bokstav b. I den forbindelse skal opprinnelseslandet grundig ha undersøkt om det finnes andre omsorgsalternativer for barnet i hjemlandet.

Etter art 4 bokstav c flg. må opprinnelsesstaten forsikre seg om at alle har gitt sitt samtykke, herunder at morens samtykke er gitt etter fødselen, at alle har fått tilstrekkelig rådgivning og at alle er informert om adopsjonens virkninger både rettslig og personlig sett. Opprinnelsesstaten skal også forsikre seg om at barnet har fått tilstrekkelig informasjon og rådgivning i henhold til dets alder og modenhet, og eventuelt innhente barnets samtykke der det er nødvendig. Det skal også tas hensyn til barnets ønsker og oppfatning.

Haagkonvensjonen er av stor betydning for norsk adopsjonsrett. Da adopsjonsloven ble endret i 1999 la departementet stor vekt på at en lovregulering av adopsjonsformidling ville bidra til å styrke utenlandsadopsjoners stilling i norsk rett. De la også vekt på at lovendringen ville bidra til å tydeliggjøre ansvarsfordelingen mellom myndighetene og adopsjonsforeningene på en bedre måte.¹⁹

En videre behandling av de to konvensjonene vil ikke bli gitt her, grunnet oppgavens avgrensninger, se. pkt 1.2, men de er behandlet innledningsvis i punkt 1.3.

---

¹⁹ se Ot.prp. nr. 63 (1997–98) side 7 flg.

4 Vilkår for adopsjon

Adopsjon ligger på sentralt nivå under Barne- og familiedepartementets oppgaver, men myndigheten til å gi bevilling til adopsjoner er etter flere organisatoriske endringer de siste årene nå delegert til regionkontorene i Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) som overordnet instans og klageorgan. Frem til 1. desember 1999 lå bevillingsmyndigheten hos fylkesmennene i norske adopsjonssaker, mens både norske saker og internasjonale adopsjoner fra dette tidspunkt lå sentralt under Statens ungdoms- og adopsjonskontor (SUAK), som fra 1. juni 2002 skiftet navn til Barne-, ungdoms- og familieforvaltningen (Bufa). Fra 1. juli 2004 ble Bufa slått sammen med Nasjonalt kontor for statens barnevern og familievern til Barne-, ungdoms- og familieetaten som er etablert med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet som sentral instans, i tillegg til 5 regionkontorer.

Hovedreglen etter norsk forvaltningsrett er at vedtak skal iverksettes straks de er truffet. Men vedtak om adopsjonsbevilling endrer den familierettslige statusen, og kan derfor ikke iverksettes på annen måte enn ved at melding om denne statusendringen gis til folkeregisteret eller andre offentlige registre, jfr. adl. § 16.

Fvl. § 42 gir imidlertid underinstansen, klageinstansen og annet overordnet organ myndighet til å utsette iverksettingen til klagefristen på 3 uker er ute eller en eventuell klage er avgjort.²⁰

Utsatt iverksetting blir bestemt i alle saker der mulighetene for klage er til stede, og melding til folkeregistret blir ikke gitt før klagefristen er ute eller klagesak er avgjort.

---

²⁰ Jfr. fvl. §§ 28 og 29.

Rettsvirkningene av en adopsjonsbevilling vil inntre allerede fra det tidspunktet bevillingen er meddelt partene i samsvar med fvl. § 27. Etter denne bestemmelsen skal det forvaltningsorganet som har truffet vedtaket underrette partene ”så snart som mulig”. Denne tidsrammen er ikke fastsatt, men her vil det nok tilsi at meddelelsen bør komme ganske raskt etter vedtaket er fattet. Vedtaket vil da kunne iverksettes straks dersom det ikke er fattet et vedtak om utsatt iverksetting. Dersom en slik utsettelse ikke er vedtatt, vil rettsvirkningene av adopsjonsbevillingen være inntrådt fra partene fikk meddelelse om bevillingen etter reglene i fvl. § 27. Rettsvirkningene av en adopsjonsbevilling er regulert i adl. § 13 og i særlovgivningen på området, men jeg kommer ikke til å behandle de noe nærmere her. Det vil derimot bli behandlet under hvert punkt videre.

Etter forvaltningslovens § 28 første ledd kan et vedtak påklages av partene eller andre med såkalt rettslig klageinteresse²¹. Klagen rettes til det organet (klageorganet) som er nærmest overordnet det organet som traff vedtaket i utgangspunktet (underinstansen).

Klage over en adopsjonsbevilling gitt av et regionkontor i Bufetat eller avslag på søknad om bevilling, jfr. fvl. §§ 28 flg., hører inn under Barne- ungdoms og familiedirektoratet.(se mer om organisasjonsendringene på avhandlingens punkt 4, første avsnitt.)

Dersom en adopsjonsbevilling blir påklaget, og stadfestet av klageorganet, vil adopsjonens virkninger²² inntre fra den dagen underinstansen har truffet sitt vedtak om at bevilling skal gis. Dette er ikke direkte sagt i adopsjonsloven, men det har alltid vært praktisert slik.

Hvis klagesaken ender med at bevillingen omgjøres, gjelder den tidligere familierettslige status. Det skjer derimot svært sjelden at bevillinger omgjøres. Dette er primært med hensyn til barnet, som vil oppleve det som svært uheldig å gå fra en familiestatus til en annen, for så å vende tilbake til den opprinnelige. Det er til det beste for barnet å ha stabile familieforhold rundt seg, og det vil derfor nærmest aldri bli foretatt en omgjøring av en adopsjonsbevilling.

---

²¹ Jfr. tvml. § 54.

²² Jfr. adl § 13.

4.1 Adopsjonsloven § 2

Adopsjonsloven § 2 inneholder de grunnleggende vilkår for å gi bevilling for adopsjon. Vilkåret om at adopsjonen skal være til gagn for barnet er et overordnet vilkår. I tillegg inneholder denne bestemmelsen to tilleggsvilkår, hvorav ett må være oppfylt. Disse tilleggsvilkårene tilsier at de som ønsker å adoptere skal ha oppfostret eller ønsker å oppfostre barnet, eller at det foreligger en annen særlig grunn for at søkerne skal få adoptere.

4.1.1 "Til gagn for barnet"

Ifølge adopsjonsloven fra 1917 § 8 kunne adopsjonsbevilling bare gis når det var "grund til å tro" at adopsjonen ville bli til gagn for barnet. Lovgiver anså dette uttrykket for å være vagt og usikkert, og det er nå endret til "kan antas". Men innholdet i bestemmelsen skal forstås på samme måte som før.²³

Dette kravet er det aller viktigste i adopsjonssaker. Når det gjelder formidling av adopsjon er det samme kommet til uttrykk i NOU 1975:55 s 33, som sier at hensynet til barnet og dets fremtidige utvikling må være et overordnet prinsipp for adopsjonsformidling. Etter ordlyden er "til gagn for barnet" også et vilkår for å få adopsjonsbevilling etter adl. § 16e, selv om det ikke er uttrykkelig nevnt.

Men hva ligger det egentlig i dette uttrykket? Uttrykket kan sees i sammenheng med barnevernloven § 4-20 om adopsjon. Barnets beste er et tydelig og klart hovedvilkår i barnefordelingssaker og i saker om samvær etter barneloven, men slik loven er lagt opp kan det også tas hensyn til foreldrenes ønsker og behov dersom ingen av de foreslåtte løsningene viser seg å bli utelukkende til barnets beste.

Fratakelse av foreldreansvaret etter bvl. § 4-20 skjer utelukkende med adopsjon som hovedmål, og av den grunn er det viktig at det allerede fra starten av legges vekt på hensynet til barnet i vedtakelsen av tiltakene. Hvis man først går til det skrittet å ta fra

---

²³ Ot.prp. nr. 40 (1984–1985) s 24.

foreldrene foreldreansvaret for sitt eget barn, skal det foreligge en konkret begrunnelse, og hensynene til barnet skal være det viktigste.

Ifølge barnevernloven § 4-1 skal det legges avgjørende vekt på barnets beste-hensynet ved anvendelsen av bestemmelsene i lovens kapittel 4. Bestemmelsen stadfester i tillegg at stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen er momenter som er viktige i barnets beste-vurderingen. Bvl. § 4-20 tredje ledd bokstav b sier også at fylkesnemnda bare skal gi samtykke til adopsjon dersom adopsjonen vil være til barnets beste.

Bvl. § 4-1 er en slags formålsbestemmelse for barnevernlovens kapittel 4, og hensynet til barnets beste skal derfor ligge til grunn i alle avgjørelser som skal fattes med grunnlag i kapittelets bestemmelser. Som jeg vil komme tilbake til senere i avhandlingen, ligger hensynet til barnets beste også til grunn i internasjonale konvensjoner som Norge er bundet av, blant annet Haagkonvensjonen av 1993 og Barnekonvensjonen av 1989.

Det at noe er til beste for barnet, eller til gagn for barnet, innebærer ingen innholdsmessige ulikheter. Det som er forskjellen i forhold til annen lovgivning, er at det etter § 2 i adopsjonsloven utelukkende skal tas hensyn til barnets interesser. Ved adopsjon er dette det eneste hensynet og en fastsatt regel.

Avgjørelser om foreldreansvar m.v., eller andre tiltak etter bvl., kan endres dersom hensynet til barnet tilsier det. Adopsjon derimot, er et definitivt og endelig vedtak som bryter alle bånd med den biologiske slekten, og som danner en livsvarig tilknytning til adoptivforeldrene og deres familie som ikke kan oppheves. Adoptivsøkernes behov og ønsker skal ikke tillegges vekt ved vurderingen om adopsjonen vil være til gagn for barnet. Hensynet til de biologiske foreldrene dukker i tilfelle opp ved fosterbarnsadopsjoner etter bvl. § 4-20 og ved stebarnsadopsjoner der en av foreldrene motsetter seg adopsjonen. Dette hensynet vil allikevel være uten betydning dersom adopsjonen uansett antas å være til gagn for barnet. Men det skal presiseres at det i den konkrete helhetsvurderingen som foretas, fortsatt tas hensyn til om barnet er tjent med at båndene til de biologiske foreldrene brytes.

”Kan antas” er et begrep som åpner for skjønnsmessige vurderinger. Her er det nødt til å foretas en helhetsvurdering der mange ulike opplysninger og forhold kommer inn i bildet. Det som ofte gjør denne vurderingen så vanskelig, er at det blir bygget på overveielser og prognoser om adopsjonen vil være til gagn for barnet også i fremtiden.

Det er ikke nok med en alminnelig sannsynlighetsovervekt for at adopsjonen vil gagne barnet. Det må være ”overveiende sannsynlig”.²⁴ ”Overveiende sannsynlig er mer enn alminnelig sannsynlighetsovervekt, men mindre enn ”åpenbart” og mindre enn bevisbyrden i straffesaker”.²⁵ I rettspraksis har det blitt uttalt at det avgjørende må være om det med relativt stor sikkerhet kan sies å være best for barnet å bli adoptert, se Rt. 1991 s 557 på s 562. Bevisbedømmelsen som ligger til grunn for adopsjon etter bvl. § 4-20, ligger langt på vei også til grunn for vurderingen etter adl. § 2.

Ved stebarnsadopsjoner, se avhandlingens punkt 5.2, der en av foreldrene motsetter seg adopsjonen, skal det også i helhetsvurderingen legges vekt på om det er klart bedre for barnet å bli adoptert av stemor/stefar enn å fortsette å ha kontakt med den biologiske faren/moren. I de få sakene som gjelder samtykkeadopsjoner, se avhandlingens punkt 5.1, må det allikevel legges vekt på om det vil være til gagn for barnet at båndene til de biologiske foreldrene brytes, eller om kanskje adopsjonen bør utsettes til et senere tidspunkt.

I forbindelse med forhåndssamtykke for adopsjon av barn fra utlandet etter § 16e, gjelder også kravet om en overveiende sannsynlighet for at det vil gagne barnet å komme til Norge som adoptivbarn. Dette må være slått fast før det gis et forhåndssamtykke til adopsjon av utenlandske barn. En slik vurdering baserer seg på hvilke krav det er grunn til å stille etter norske forhold. Men når søkerne har fått godkjenning i Norge, er det fremtidige adoptivbarnets behov for kontakt med sine biologiske foreldre ikke lenger et tema i

---

²⁴ Se f.eks. Rt. 1987 s 52 (uttalelse på s 62) og Rt. 1991 s 557 (uttalelse på s 562).

²⁵ Se Lindboe 1998 s 142–143.

skjønnsvurderingen. En adopsjon er som sagt irreversibel og bestemmer et barns fremtid, og det er derfor viktig at det tas hensyn til barnet helt fra starten av adopsjonsformidlingsprosessen.

På bakgrunn av lovens forarbeider og lovens ordlyd, er det slått fast at barnets beste er et grunnleggende prinsipp ved adopsjon. Utgangspunktet for vurderingen er om søkerne har egenskaper som vil gi barnet en trygg og god oppvekst. Det skal i den sammenheng foretas en helhetsvurdering av søkerens livssituasjon ut fra hva som er til gagn for barnet. Barnets fremtid er helt sentral i denne vurderingen. En adopsjon kan ikke omgjøres, og det er derfor uhyre viktig å fatte rett beslutning med en gang. Avgjørelsen må bygge på søkerens egenskaper og forutsetninger per dags dato basert på en forutsetning om at disse egenskapene også foreligger i fremtiden.

Alle som søker om adopsjon har krav på å få sin søknad behandlet, men loven hjemler ingen rett til å adoptere.

Det at adopsjonen skal være til gagn for barnet er også et overordnet hensyn ved utenlandsadopsjoner, og er i samsvar med både Barnekonvensjonen og Haagkonvensjonen. Begge konvensjonene har lagt vekt på at statene først og fremst skal prøve å treffe tiltak som gjør det slik at barnet får omsorg og får vokse opp i sitt eget hjemland, enten hos sine biologiske foreldre eller hos en annen familie, jfr. Haagkonvensjonen art. 4 og Barnekonvensjonen art. 21. Men dersom barnet ikke kan få en forsvarlig og permanent oppvekst i en familie i sitt eget hjemland, åpnes det for internasjonal adopsjon. Haagkonvensjonen prioriterer internasjonal adopsjon fremfor institusjonsplassering i hjemlandet, jfr. art. 4.

Et av Haagkonvensjonens formål, jfr. konvensjonens kap.1, art 1 og 2, er nettopp å sikre at de internasjonale adopsjonene skjer til barnets beste og med respekt for barnets fundamentale rettigheter.

Ved utenlandsadopsjoner er det mange usikre forhold som spiller inn. Det foreligger f.eks. lite informasjon om det enkelte barnet og dets bakgrunn, og når det gis forhåndssamtykke til utenlandsadopsjon vet man gjerne ennå ikke hvilket barn man får tildelt.

En adoptivfamilie bør være mest mulig lik en helt normal biologisk familie, med hensyn til antall barn, søkernes og barnas alder, boforhold osv. Adoptivbarnet bør i tillegg være det yngste barnet i familien, slik at det slipper å konkurrere om foreldrenes oppmerksomhet med jevnaldrende eller yngre barn. Dette fører igjen til at barnet får den omsorg og nærhet det så sår trenger. Hvis det er flere barn i familien fra før, er det også viktig at disse forstår hva en adopsjon innebærer, og at de er i stand til å dele sine foreldres omsorg og kjærlighet med et helt nytt familiemedlem.

Dersom søkerne skal adoptere barn med spesielle behov, blir det stilt ekstra strenge krav. Adoptivforeldrene bør være godt foreberedt og ha gode ressurser. Barn med spesielle behov, f.eks. på grunn av helsemessige forhold eller vanskelig sosial bakgrunn, vil som oftest være en større utfordring for adoptivforeldrene, og det stilles krav deretter. Barna skal ikke lide mer enn de allerede gjør, og foreldrene skal kunne gi de alt de trenger for å kunne fungere tilnærmet normalt i alle sammenhenger. Det samme gjelder ved adopsjon av eldre barn.

4.1.2 "Oppfostre barnet eller har oppfostret det"

Adopsjonslovens § 2 stiller i tillegg til hovedvilkåret om at adopsjonen skal være til gagn for barnet, et tilleggsvilkår om at de som søker om adopsjon skal ha oppfostret barnet eller ha et ønske om å oppfostre det.

Begrepet "oppfostre" må her forstås slik at barnet skal bo eller har bodd sammen med adoptivsøkeren, som skal ha eller har hatt det faktiske ansvaret for barnets personlige forhold og økonomiske underhold. Det at barnet har vært på ferie hos søkeren, eller jobbet for han/henne, skal ikke regnes som oppfostring.

Adopsjon innad i den nærmeste familie bør helst unngås. Dette er fordi det ofte kan skape forviklinger i de familiemessige og arvemessige båndene, slik at adopsjonen ikke lenger kan sies å være til gagn for barnet. Men det har vært gjort unntak i tilfeller der begge de biologiske foreldrene er forsvunnet eller døde, der barnet ikke har hatt kontakt med foreldrene i lang tid, eller der det av andre grunner har vært best for barnet at båndene til foreldrene har blitt brutt.

4.1.3 "Annen særlig grunn"

Dersom vilkåret i adopsjonslovens § 2 om at adopsjonen er til gagn for barnet er oppfylt, vil det være tilstrekkelig om foreldrene har en særlig grunn til å adoptere, selv om de ikke har oppfostret barnet tidligere, se punkt 4.1.2 ovenfor.

Ot.prp. nr. 40 (1984–1985) s 24 nevner som eksempel på "annen særlig grunn" at oppfostring hos ektefellen til den som søker å adoptere kan gå inn under begrepet. Det snakkes her om stebarnsadopsjon.²⁶ Et langvarig og veletablert familieforhold kan også være en sterk grunn for adopsjon, selv om dette forholdet først oppsto etter at barnet hadde

---

²⁶ Se punkt 5.2.

vokst opp. Vilkåret påberopes ofte ved adopsjon av voksne, enten som subsidiært grunnlag for adopsjon av voksne stebarn eller fosterbarn, eller som eneste grunnlag der det ikke tidligere har foreligget noe oppfostringsforhold. Når det gjelder adopsjon av voksne kan det særlig sees hen til at odelsforholdene på en eiendom kan være hovedmotivet for å adoptere.

I praksis har dette vilkåret vært tolket strengt, og det er ofte vesentlig enklere å beskrive hva som faller utenfor vilkåret, enn hva som faller innenfor. Adopsjonsinstituttets primære formål er enten å skaffe en familie til et barn som trenger det, eller å formalisere et allerede foreliggende familieforhold, særlig ved stebarnsadopsjoner. Hvis det eneste formålet ved adopsjonen er å sikre arverekkefølgen eller en odelsrettighet, å gi rett til et bestemt slektsnavn eller omgå bestemmelser i annen lovgivning, skal dette ikke regnes som ”annen særlig grunn” etter adl. § 2, og søknad om adopsjon bør da avslås. Adoptivsøkernes ønske om å sikre sin egen alderdom faller også utenfor vilkåret om ”annen særlig grunn”.

4.2 Søkernes alder og øvrige egenskaper

Adopsjonslovens § 3 har satt en nedre aldersgrense på 25 år for å kunne adoptere. Det er en viss begrenset adgang til å gi bevilling til søkere under lovens lavalder, men slike saker er sjeldent forekommende. Etter sikker praksis vil det ikke bli gitt forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet der søkerne, eller en av dem, er under 25 år.

Bestemmelsen setter ingen øvre aldersgrense, men etter Barne- og familiedepartementets retningslinjer vil det i praksis vanligvis ikke gis godkjennelse til personer over 45 år.

Men søkere over 45 år kan godkjennes i visse tilfeller. Dette kan være hvis de søker om adopsjon av barn nr. 2, om søsken av et allerede adoptert barn, eller at de har spesielle ressurser til å ta seg av barn med særegne behov.

Denne øvre grensen gjelder begge ektefellene, og er først og fremst begrunnet med at de i fremtiden skal takle alle barnets problemer og hindre. Dette gjelder særlig ting som puberteten, løsrivelse fra foreldrene, opprør, problemer i skolesammenheng osv.

Av hensyn til barnet er det også best at adopsjonen finner sted i den fasen av livet hvor det er normalt å få egenfødte barn, slik at adoptivbarnet ikke settes i en mer spesiell situasjon

enn det allerede er i.

Adoptivsøkerne må kunne dokumentere at de har en stabil og god økonomi, der inntektene er høyere enn utgiftene. Det kreves ingen høy inntekt, men det må være slik at inntekten er stor nok til å dekke alle nødvendige utgifter.

Adoptivsøkerne må også ha en god og velfungerende bolig etter norske forhold. Den bør blant annet være såpass stor at adoptivbarnet i fremtiden er sikret et eget rom. I tillegg skal den være ren og ryddig, og helst ha utearealer der adoptivbarnet kan få utfolde seg. Det forekommer meget sjelden at dette kravet ikke oppfylles.

De som ønsker å adoptere må være i god fysisk og psykisk form. Det er viktig for barnet å ha friske foreldre. Dersom det foreligger sykdom hos en eller begge av foreldrene, vil det avgjørende være om sykdommen eller funksjonshemmingen vil ha betydning for deres evne og mulighet til å oppdra barnet og gi det omsorg på en forsvarlig måte. Det sees hen til sykdommens virkning på søkers funksjonsdyktighet, livssituasjon og omsorgsevne. Det skal i adopsjonssøknaden gis full uttredelse av søkerens helsetilstand. Denne gis av lege og sykehus. Det viktige i denne forbindelse er å understreke at disse opplysningene må sees i sammenheng med de andre kravene som stilles til søkerne.²⁷

Søkerne må fremlegge en såkalt ”uttømmende politiattest” i henhold til lov 11.juni 1971 nr. 2 om strafferegistrering og Justisdepartementets forskrift av 20.desember 1974. Attesten må vise at søkerne ikke er idømt fengselsstraff eller bøter for alvorlige lovovertridelser. Unntak kan gjøres for f.eks. små trafikkforseelser m.v., dersom disse ligger noe tilbake i tid. Men er det snakk om f.eks. promillekjøring, så har dette i praksis blitt vurdert strengere.

---

²⁷ Se Hognestad og Steenberg 2000 s 150.

Dersom det er forhold innad hos søkerne, så som den økonomiske, helsemessige eller sosiale situasjonen, som endrer seg i løpet av prosessen, altså i tiden som går fra søknaden ble sendt eller forhåndssamtykke ble gitt, til adopsjonen faktisk er gjennomført, skal søkerne melde fra om dette til adopsjonsmyndighetene så tidlig som mulig. Dersom det foreligger endringer, kan dette føre til at forhåndssamtykke trekkes tilbake, jfr. fvl. § 35 og adl. § 16 e, grunnet at adopsjon bygget på de endrede forhold ikke kan sies å være til gagn for barnet.

Søkernes personlighet, motivasjon og egenskaper er sammen med de andre kriteriene av vesentlig betydning ved vurderingen av deres egnethet som adoptivforeldre. Det er meget viktig at søkerne i tillegg har evnen til toleranse, fleksibilitet, tålmodighet og omsorg. Å vurdere dette er ingen enkel sak, og krever derfor god innsikt, erfaring og profesjonell kunnskap hos den som skal utrede søkerne.

4.3 § 5 – vilkår om ekteskap

Denne bestemmelsen har som et krav at søkerne må være gift med hverandre. Det samme kravet gjelder ved forhåndssamtykke til adopsjon etter adl. § 16 e., og begrunnelsen for kravet er for det første å skape trygghet for barnet.

Adl. § 5, jfr. adl. § 2, stiller også et krav om at ekteskapet skal ha vart i minst 2 år. Som nevnt tidligere kan samboerskap forut for ekteskapet også legges til grunn dersom det kan dokumenteres.

Det er ikke adgang for samboere til å adoptere. Det kan stilles spørsmålstegn ved dette. I de fleste andre tilfeller i dag er samboere likestilt med ektefeller. Hvorfor gjelder ikke dette også på adopsjonsområdet? Ingen har gitt noen klare svar på dette, og det vil nok være et tema som vil bli tatt opp til diskusjon i fremtiden. I den forbindelse skal det tillegges at en av partene i et samboerforhold kan søke om adopsjon som enslig.

Homofile og lesbiske har i dag bare begrensede rettigheter når det gjelder adopsjon. Da partnerskapsloven kom i 1993, ble registrerte partnere likestilt med ektefeller på de fleste områder. Men i partnerskapsloven § 4 ble det imidlertid gjort et unntak fra adopsjonslovens regler om ektefeller, se § 5, jfr. adl. § 5 a. Ved en lovendring i 2001, som trådte i kraft 1.januar 2002, ble det imidlertid åpnet adgang for den ene partneren til å adoptere den andres barn, såkalt stebarnsadopsjon. For mer om dette, se punkt 5.2.

4.4 § 6 – barnets eget samtykke

Når barnet som skal adopteres bort er fylt 12 år, kan det selv nekte å bli adoptert. Denne bestemmelsen gir barnet en større bestemmelsesrett enn den det gis uttrykk for i barneloven § 31 annet ledd. Det er adopsjonsmyndighetene som innhenter samtykket, og de har også ansvaret for at det er gitt etter de formkrav som stilles. Samtykket skal være positivt og klart uttrykt, og barnet skal ikke presses på noen som helst måte. Et ”stilltiende” samtykke vil i denne sammenhengen ikke aksepteres. Samtykket skal være gitt etter en forutgående veiledning²⁸, som blant annet går ut på at barnet får vite hvilke konsekvenser samtykket får. Barnet skal også få rimelig tid til å tenke seg om, og til å vurdere om han eller hun vil samtykke i adopsjonen.

I adopsjonssaker har barnet og foreldrene felles bestemmelsesrett. For at det i det hele tatt skal kunne søkes om adopsjon, må det foreligge et samtykke fra dem/den som har foreldreansvaret, se adl. § 5 første ledd annet punktum og § 7 første ledd. Men barn over 12 år kan deretter hindre adopsjonen ved å nekte å gi sitt samtykke, jfr. adl. § 6 annet ledd. Ved å kreve et slikt samtykke, gir som sagt adopsjonslovgivningen barnet en større bestemmelsesrett enn det har etter den generelle regelen i bl. § 31 annet ledd. Dette er naturlig med tanke på at adopsjon er en så konstant og inngripende handling.

---

²⁸ Jfr. forvaltningsloven §§ 11 og 17 første ledd.

Etter barneloven og barnvernloven er hovedregelen at barnet skal høres fra det er 7 år gammelt, jfr. bl. § 31 annet ledd første pkt. og bvl. § 6-3. Denne grensen lå før på 12 år, men etter ratifiseringen av Barnekonvensjonen og dens innarbeidelse i norsk lov, ble aldersgrensen senket, jfr. barnekonvensjonen art. 12.

Etter en lovendring i adopsjonsloven fra 2003, se lov 1.august 2003 nr 86, lyder den nye adl. § 6 første ledd slik: ”Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas stilling om adopsjonsbevilling skal gis. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med alder og modenhet.”

Lovendringen trådte i kraft 1. oktober 2003, og var sammen med de tilsvarende endringene i barneloven og barnevernloven begrunnet i kravene i FNs barnekonvensjon, som samme år ble inkorporert i menneskerettighetsloven.

5 Innenlandsadopsjoner

Adopsjon eller langsiktige fosterbarnsforhold er kjente fenomener med lange tradisjoner i samfunnet. Frem til for cirka 30 år siden var adopsjon i Norge likevel ensbetydende med adopsjon innenfor landegrensene. Det fantes mange norske barn som ikke hadde mulighet til å vokse opp hos sine foreldre og som ble frigitt for adopsjon.

I dag finnes det bare et lite antall norskfødte barn som adopteres bort. Med nye og mer effektive prevensjonsmidler, og bedre sosiale og økonomiske forhold for enslige mødre, er antallet barn som er tilgjengelig for adopsjon innad i Norge betydelig redusert.

Med delegert myndighet fra Barne- og familiedepartementet gir de ulike regionskontorene i Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) adopsjonsbevilling i alle typer innenlandssaker. Klageorganet i disse sakene er Barne-, ungdoms og familiedirektoratet(Bufdir). Se mer om dette under avhandlingens punkt 4, første avsnitt. Fylkesmannen har ikke lenger noen rolle i saker om innenlandsadopsjon, men har fortsatt myndighet til å gi opplysninger om adoptivbarn etter adopsjonsloven § 12 i saker hvor fylkesmannen tidligere har gitt bevilling.

I innenlandsadopsjoner er det nå Faglig Utvalg for adopsjonssaker²⁹ som foretar formidling av adoptivforeldre til barn der de biologiske foreldrene samtykker i adopsjonen, se nærmere om behandlingen av samtykkeadopsjoner i punkt. 5.1.

---

²⁹ Faglig Utvalg har en tverrfaglig sammensetning med kompetanse innenfor medisin, psykologi og psykiatri. Utvalget består av tre medlemmer(og tre varamedlemmer) som utnevnes av Barne- og Familiedepartementet.

5.1 Samtykkeadopsjon³⁰

Hvert år blir et mindre antall barn, ca 10 pr. år, adoptert bort etter ønske fra sine biologiske foreldre. De som ønsker å adoptere et barn som er født her i landet, må søke spesielt om dette, og blir da oppført i et register som føres ved Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Søknaden må inneholde den samme dokumentasjonen som ved søknad om forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet. Men søkere til innenlandsadopsjon gis ikke et generelt forhåndssamtykke, slik det gjøres ved utenlandsadopsjoner, jfr. adopsjonsloven § 16 e.

Årsakene til at foreldrene velger å adoptere bort barnet kan være mange. Det kan f.eks. dreie seg om enslige kvinner under utdanning, fysiske eller psykiske lidelser hos en eller begge av foreldrene, rusmisbruk, alkoholisme, eller forhold som voldtekt eller incest. I disse sakene fungerer Bufdir som et sekretariat for Faglig Utvalg. Bufdirs oppgave er å gi informasjon og veiledning til de foreldrene som vurderer å sette sitt barn bort for adopsjon.

Som oftest er det gravide/nybakte mødre som av ulike grunner ønsker å adoptere bort barnet sitt. De som henvender seg til Bufdir, får kontakt med en saksbehandler som vil sørge for å gi all nødvendig informasjon og veiledning ut fra den konkrete situasjonen. Målet er at vedkommende skal være godt nok informert for å kunne ta et valg som er til det beste for både barnet og vedkommende selv.

Ved samtykkeadopsjoner følges den samme fremgangsmåten som ved utenlandsadopsjoner, slik at de som vil adoptere først må ta kontakt med den rette instansen i sin hjemkommune. Dette er for å få utarbeidet en sosialrapport.³¹ Som regel er det barneverntjenesten i den enkelte kommune som har blitt tildelt dette ansvaret. I tillegg til de vanlige opplysningene en slik sosialrapport skal inneholde, er det viktig at den også gir en

---

³⁰ Jfr. forskrift om formidling av innenlandsadopsjon der foreldre samtykker til adopsjon, gitt med hjemmel i adopsjonsloven § 16c.

³¹ Retningslinjer fra Barne – og Familiedepartementet: Veiledning om utarbeidelse av sosialrapport ved søknad om adopsjon, desember 2002 (Q-1046).

omtale av de spesielle forholdene som foreligger ved innenlandsadopsjoner.

I samtykkeadopsjonene skal det velges foreldre som er egnet til å ta vare på et konkret barn. Utvelgelsen av disse foreldrene skal utføres slik at det kan antas å bli til barnets beste eller ”til gagn for barnet”, jfr. adl. § 2. og forskriftens § 1 annet ledd og § 6 første ledd. Ved valget av foreldre skal det legges avgjørende vekt på barnets beste ut fra den informasjonen sekretariatet har om barnet og dets foreldre. Noen barn kan f.eks. ha særlige behov av fysisk eller psykisk art, medisinske behov o.l. som stiller krav til foreldrene. Det vil da være helt avgjørende at sekretariatet velger ut de mest egnede foreldrene med tanke på det som er til det beste for barnet.

Hvor lenge søkerne har stått i kø for uttredelse og godkjenning er helt uten betydning for utvelgelsen. Dette kan medføre at søkere som har ventet kort tid kan få et fortrinn fremfor de som har ventet lenger, dersom f.eks. de biologiske foreldrene har spesielle ønsker om hjem til barnet sitt, og disse foreldrene da oppfyller de krav som er stilt. Men uansett er det hensynet til barnets beste som vil være det avgjørende. Ifølge forskriftens § 6 annet ledd skal det legges vekt på retningslinjene som gjelder for forhåndssamtykke til adopsjon av utenlandske barn, jfr. rundskriv av september 1998 utgitt av Barne- og familiedepartementet.³²

Det er Faglig Utvalg for adopsjonssaker som har ansvaret for utvelgelse av familie i saker om samtykkeadopsjoner. Her har barnets biologiske mor (eller eventuelt begge foreldrene) gitt sitt samtykke til at barnet skal adopteres bort. Bufdir har som oppgave å være et sekretariat for Faglig utvalg frem til valget av familie er foretatt for det konkrete barnet. Deretter må den familien som velges ut, bekrefte at de fortsatt vil adoptere. Dette skjer ved at de sender inn en ny søknad om adopsjon.

---

³² Rundskriv om utenlandsadopsjon med retningslinjer for undersøkelse og godkjenning av adoptivhjem – september 1998 (Q-0972)

I den enkelte sak skal Faglig Utvalg foreta en selvstendig vurdering og ett fritt valg ut ifra det registeret som er ført. For øvrig er utvalget et selvstendig organ, og kan ikke instrueres av Bufdir eller av departementet. Utvalget sitter med den avgjørende myndigheten i arbeidet med å finne den mest egnede familien for et konkret barn.

Faglig Utvalg kan også bestemme at et nyfødt barn skal plasseres rett fra sykehuset og til søkerne. Dette er særlig aktuelt hvis barnet er friskt og det er rimelig sikkert at de biologiske foreldrene ikke ombestemmer seg. Men dersom utvalget mener at det ikke er forsvarlig å plassere barnet rett inn i sin nye familie, kan de midlertidig plassere barnet i beredskapshjem inntil adopsjonen kan gjennomføres. Dette må skje i samråd med vedkommende regionkontor i Bufetat, som har det overordnede ansvaret for fosterhjemsrekrutteringen i sin region. Av hensyn til barnets beste må utvalget foreta en skjønnsmessig vurdering i hver enkelt sak om hvorvidt de skal plassere barnet midlertidig eller ikke.

Når søknad om en samtykkeadopsjon blir mottatt, legges den inn et eget register over aktuelle søkere. Der kan de ligge i inntil et år i påvente av en eventuell tildeling av et barn, jfr. forskriftens § 5 annet ledd. Dette er for å sikre at det blir fremdrift i køen av søkere, og at det blir et oversiktlig register, det vil si at registeret ikke inneholder mange uaktuelle søkere, se høringsbrev til forskriftene av 23.september 1999 (ref 99/036760).

Bufdir vil oversende den opprinnelige søknaden, sammen med Faglig Utvalgs vedtak om tildeling, til det aktuelle regionskontoret som skal behandle søknaden om adopsjonsbevilling.

Reglene for samtykkeadopsjon følger av adopsjonsloven § 16 c med forskrift av 30.november 1999 om formidling av innenlandsadopsjon der foreldrene samtykker til adopsjonen, og adopsjonsloven § 7.

Bestemmelsene henvender seg til de få sakene der foreldre frivillig oppgir sine barn til

adopsjon, og der en av foreldrene eller begge kontakter myndighetene før eller etter barnet er født for å få bistand til å få adoptert bort barnet sitt.

Etter adopsjonslovens regler, nærmere bestemt § 7 første ledd, kan den som er under 18 år ikke adopteres uten samtykke fra den eller de som har foreldreansvaret.

Søkere som vil bli registrert til innenlandsadopsjon må være utredet av kommunen.

Denne utredningen inneholder en vurdering av søkerne, og konkluderer med at de som søker er egnet eller ikke egnet til å adoptere, jfr. forskriftens § 5 første ledd.

Lovens generelle krav³³ til adoptivsøkerne må også være oppfylt ved søknad om adopsjon av barn født i Norge. Aldersgrensekravet i adl § 3 og kravet om at den som er gift bare kan adoptere sammen med sin ektefelle i adl § 5, gjelder også her.

Det stilles ikke mindre strenge krav til foreldrene ved adopsjon av barn født i Norge, men i disse tilfellene vet man mer om barnet på forhånd, og vil derfor kunne stille krav til foreldrene basert på kunnskap om barnets eventuelle spesialbehov. Ved adopsjon av utenlandske barn vet man i de aller fleste saker ingenting om barnet før man velger foreldre.

Samtykke til adopsjon kan gis tidligst 2 måneder etter at barnet er født. Det kan hende at vedkommende som har bestemt seg for å bortadoptere barnet sitt, ombestemmer seg etter fødselen. Dersom vedkommende fortsatt vil adoptere bort barnet, kan vedkommende samtykke i at barnet plasseres i et beredskapshjem frem til en kan ta en endelig beslutning om adopsjon. Dette skjer i samarbeid mellom Bufdir og det nærmeste regionkontoret.

Vedkommende foreldre har fortsatt foreldreansvaret for barnet, og kan blant annet gi barnet et navn og besøke det i beredskapshjemmet. I barnets to første måneder kan mor/foreldrene når som helst bestemme seg for å beholde barnet selv og frafalle beslutningen om å

---

³³ se punkt 4.2 flg.

adoptere det bort.

Av rettspraksis på dette området kan nevnes en dom fra Høyesterett inntatt i Rt. 1939 s 365, der det forelå dissens 4-3 (gammel sammensetning av Høyesterett). Saken dreide seg om spørsmålet om en adopsjon av et ett år gammelt barn kunne oppheves, og følger den gamle adopsjonsloven av 1917.³⁴

Moren gav i sin erklæring om samtykke til adopsjon uttrykk for at hun angret på at hun hadde gått med på å bortadoptere sin lille datter, og at hun helst ikke ville gi fra seg sitt kjære barn. Allikevel skrev hun under på erklæringen.

Høyesterett poengterer at det skal sterke grunner til for å holde fast ved en erklæring som tydelig ikke gir uttrykk for morens virkelige vilje. De legger også vekt på at morsfølelsen er en av de mest forankrede og sterkeste følelsene et menneske kan ha..

Høyesterett kom frem til at bevillingen måtte kjennes ugyldig, med den begrunnelse at morens egentlige vilje ikke hadde kommet frem i den forangående erklæringen. Det at morens mangel på vilje ikke var synbar for adoptivforeldrene, ble ikke tillagt vekt i Høyesteretts begrunnelse.

Faglig Utvalgs avgjørelser kan ikke påklages, jfr. forskriftens § 8. Utvalgets beslutning om å tildele et barn til de bestemte søkerne er ikke å anse som et enkeltvedtak i henhold til forvaltningsloven § 2 bokstav e, se Ot.prp. nr 63 1997 – 98 s 24. Dette betyr at ingen kan klage på avgjørelsen med den begrunnelse at noen andre ble tildelt barnet på bekostning av dem selv.

---

³⁴ Lov 2. april 1917 om adoption.

5.2 Stebarnsadopsjon

Det er snakk om stebarnsadopsjon når den ene ektefellen adopterer den andre ektefellens barn. Den som søker om å adoptere må være gift med barnets mor eller far. Reglene gjelder derfor ikke for samboere, jfr. adopsjonsloven § 5.

Fra 1.januar 2002 ble reglene endret slik at ikke bare ektefeller, men også registrerte partnere, kan adoptere den andre partnerens barn, jfr. partnerskapsloven³⁵ § 4 annet ledd, jfr. adopsjonsloven § 5 a annet ledd. Se også Europarådskonvensjonen av 1967 art. 6.

For enkelthetens skyld vil jeg i den videre fremstillingen kun bruke som eksempel at stefar skal adoptere sitt stebarn.

Årsakene til at det søkes om stebarnsadopsjon er mange. Den andre av foreldrene kan være død, foreldrene kan være skilt, de kan ha vært ugifte samboere som har gått fra hverandre, eller barnet er født utenfor ekteskapet uten at foreldrene har bodd sammen.

Det finnes også saker der det ikke er fastslått hvem som er barnets biologiske far. Farskapet skal helst være fastsatt før adopsjonen finner sted. Etter barneloven § 5 har det offentlige et ansvar for å få fastsatt farskapet. Oppgaven ligger hos bidragsfogden og hos fylkestrygdekontoret. Det er viktig at barnets familiemessige identitet blir fastslått før det blir snakk om adopsjon, slik at barnet bl.a. kan få opplysninger om sine biologiske foreldre når det fyller 18år, jfr. § 12 annet ledd.

I tilfeller der det ikke er mulig å fastsette farskapet, må adopsjonsmyndigheten vurdere om adopsjon allikevel er til det beste for barnet. Det blir da blant annet lagt vekt på om barnet lever i en stabil relasjon til søkeren, og om barnet faktisk har et sterkt behov for rettslig tilhørighet til den som søker. Søknaden om stebarnsadopsjon sendes, til forskjell fra i andre typer adopsjonssaker, rett til det nærmeste regionskontoret i Barne-, ungdoms- og familieetaten. Når regionskontoret har gjennomgått søknaden, og innhentet uttalelse fra barnets biologiske far, innhentes som oftest en uttalelse fra barnevernet.

---

³⁵ Lov 30. april 1993 nr. 40 om registrert partnerskap

I saker om stebarnsadopsjon er det som oftest vanlig at barnet har bodd sammen med søker en god stund, og søker ønsker å ta til seg barnet som det skulle vært hans/hennes eget. Dette vil innebære at barnet oppnår samme rettslige status som et egenfødt barn, jfr. § adl. § 13 første og annet ledd. Dette motivet er som oftest sterkest når den ene forelderen og søkeren i tillegg har felles barn.

Dersom ekteskapet/partnerskapet oppløses, vil en søknad ikke lenger sees på som en søknad om stebarnsadopsjon, men som en søknad fra en enslig søker. Søkerne er da ikke lenger å anse som "ektefeller" etter ordlyden i adl. § 5. I dette tilfellet vil en adopsjon medføre at rettsforholdet til begge de biologiske foreldrene faller bort. Men stebarnsadopsjon kan likevel gjennomføres mens ektefellene/partnerne er separert. Adopsjonen kan heller ikke gjennomføres etter at barnets mor eller far er død. Hvis stefaren adopterer barnet etter at moren er død, vil dette bli å anse som om en enslig hadde adoptert barnet. Barnets rettslige forhold også til morens slekt vil da falle bort, se adl § 13.

Det er ingen aldersgrenser i disse sakene. Dette gjelder både for søkerne og barnet. Saken vil imidlertid gå raskere dersom barnet er over 18 år, grunnet at barnevernet gjerne utreder saken grundigere dersom barnet er under myndighetsalder.

Ved stebarnsadopsjon gjelder adopsjonslovens generelle vilkår³⁶, som blant annet adl. § 2 om at adopsjonen skal være til gagn for barnet, og adl. § 3 om kravet til alder.

Etter en langvarig praksis og retningslinjer gitt av departementet, se særlig retningslinjer gitt desember 2000 (Q-1045)³⁷ punkt 7.1 flg., bør ekteskapet/partnerskapet mellom forelder og den som søker om å få adoptere ha vart i minst 2 år. Dette er for å skape en sikkerhet om

---

³⁶ Se punkt 4 flg.

³⁷ Barne- og familiedepartementet: Saksbehandling ved søknad om innenlands- og utenlandsadopsjon og særlig om skjønnsutøvelse ved innenlandsadopsjon.

at barnet kommer inn i en trygg og stabil familie. Men det kan også legges vekt på forutgående samboerskap dersom det kan dokumenteres ved attest fra offentlig myndighet. I tillegg må moren samtykke til adopsjonen, jfr. adl. § 5,1 annet pkt. og barnet må selv samtykke etter at det er fylt 12 år, jfr. adl. § 6. Har foreldrene foreldreansvaret sammen, må begge samtykke, jfr. § adl. 7,1. Har den biologiske faren ikke del i foreldreansvaret, skal han likevel gis rett til uttale seg i adopsjonssaken, jfr. § adl. 7,3. Når det gjelder praksis om den biologiske fars stilling i slike saker, kan det nevnes en dom fra Drammen Byrett inntatt i RG 1961 s 498:

Fylkesmannens bevilling til stebarnsadoptsjon ble kjent ugyldig etter søksmål fra den biologiske faren. Barnet hadde gitt sterkt uttrykk for at hun ville bli adoptert av stefaren. Dette var på tross av at hun visste at hennes biologiske far var sterkt imot det. Den biologiske faren motsatte seg adopsjonen for å opprettholde samværsretten. Retten fant at det ikke forelå noe usaklig eller uaktverdig motiv for faren til å motsette seg adopsjonen. I dommen er det foretatt en grundig vurdering av gamle forarbeider. Retten fant ut at når fylkesmannen til tross for farens samværsrett og saklig motiverte protest gav adopsjonsbevilling, uten at noen særlig tungtveiende hensyn forelå, var dette i strid med 1917-lovens § 6 annet ledd (nå § 7,3).

I EMD er det tilsynelatende lagt til grunn et mer liberalt syn på dette, noe som vises i en dom fra EMD, nærmere bestemt Söderback mot Sverige 28.oktober 1998. Dommen bygger på EMK art 8 om retten til respekt for privatliv og familieliv.

Klagerens datter var blitt adoptert av sin stefar mot klagerens protest. Beslutning om adopsjon var gitt av tingsrätten etter en muntlig forhandling der både faren (klageren) og stefaren var til stede. Barnets biologiske far anket saken til hovrätten, som stadfestet tingsrättens avgjørelse. Anken til Högsta Domstolen førte til at saken ble nektet fremmet, og barnets far fremmet derfor saken til EMD. Grunnlaget for klagen var at adopsjonen, i mangel av klagerens samtykke, innebar en krenkelse av hans rett til respekt for familielivet. Domstolen kom enstemmig til at en krenkelse av art. 8 ikke hadde funnet sted, og Sverige ble frifunnet.

Først da datteren var i 4-5 års alderen hadde klager tatt kontakt med myndighetene for å få innvilget samværsrett. På det tidspunktet adopsjonen fant sted hadde det i realiteten vært god kontakt mellom barnet og stefaren i 6-7 år, og adopsjonen fremsto for domstolen som en formalisering av disse familiebandene. De kom frem til at adopsjonsbeslutningen falt inn under en såkalt ”skjønnsmargin” (margin of appreciation). Dommerne la til grunn at det hadde bestått en viss kontakt mellom klageren og datteren på tiden for adopsjonen, at hovedregelen i art. 8 kunne anvendes, og at det ved adopsjonen hadde skjedd et inngrep i saksøkers rett til respekt for familielivet, jfr. art. 8 nr 2. De var heller ikke i tvil om at adopsjonen var skjedd i samsvar med nasjonal lov i Sverige, og for å beskytte barnets rettigheter og friheter, se art. 8 (2). Domstolen tok hensyn til at kontakten mellom klageren og datteren hans hadde vært sjelden og begrenset. Til tross for adopsjonens negative virkninger for klagers forhold til sin datter, kunne ikke adopsjonen anses som et uforholdsmessig inngrep. Noen krenkelse av art. 8 hadde ikke funnet sted.

Stebarnsadopsjoner kan ofte være kontroversielle, og det har lenge vært ført en meget restriktiv praksis på området. Bakgrunnen for dette er ”det biologiske prinsipp”, som innebærer at det er til det beste for barnet å ha best mulig tilknytning til og kontakt med sine biologiske foreldre. Det bør derfor være *overveiende sannsynlig* at barnet er bedre tjent med å bli adoptert av stefaren enn å opprettholde de rettslige bandene til den biologiske faren, se særlig Rt. 1987 s 52 og Rt. 1991 s 557. Skjønnsvurderingen som legges til grunn for avgjørelser etter bvl. § 4-20 om fosterbarnsadopsjoner, må også langt på vei kunne legges til grunn for denne vurderingen.

Forarbeidene³⁸ oppfordrer til å vise forsiktighet i saker om stebarnsadopsjon der den som ikke har del i foreldreansvaret har samværsrett, og ellers har gode grunner til å motsette seg en adopsjon. Justiskomiteen på Stortinget uttalte i Innst.O. nr. 19 (1985–86), på side 5:

”Komiteen vil understreke at det normalt ikke bør gis adopsjonsbevilling mot en av foreldrenes protest med mindre vedkommende ikke har hatt og ikke har ønsket å ha forbindelse med barnet de siste årene, eller det dreier seg om klare tilfeller av sjikane. Det vises blant annet til at den gjensidige samværsrett mellom barnet og den mor eller far som ikke har del i foreldreansvaret vil avskjæres ved adopsjon.”

Retningslinjer for utøvelsen av reglene om stebarnsadopsjoner er gitt i Barne- og familiedepartementets rundskriv Q – 1045 av desember 2002.³⁹ I det gamle rundskrivet fra Sosialdepartementet, I-15/89 av 13.oktober 1989 på side 8 ble det sagt at:

”Etter adopsjonsloven § 7 tredje ledd skal den av foreldrene som ikke har del i foreldreansvaret få anledning til å uttale seg om adopsjonen. Dette er den mest aktuelle situasjonen ved stebarnsadopsjoner. Etter departementets syn bør adopsjon i sin alminnelighet ikke gis hvis den ene av foreldrene i sin uttalelse går mot dette. Departementet har i slike tilfeller lagt til grunn at det bare gis bevilling i de tilfeller hvor barnet er tjent med at båndene til vedkommende brytes. Når barnet er 12 år, vil barnet ved å nekte å gi samtykke selv ha mulighet for å hindre en adopsjon. Selv hvor barnet gir samtykke må det vurderes om adopsjonen er i barnets interesse, jfr. adl § 2. Fylkesmannen må her foreta en helhetsvurdering på vanlig måte.”

I saker om stebarnsadopsjon kan det være at det forekommer konflikter mellom barnets mor og den biologiske faren. Moren kan ha en spesiell, personlig interesse i at de rettslige båndene til far brytes, som går ut over det som i utgangspunktet er barnets interesse. Er

---

³⁸ Lovkomiteens Innstilling 1.oktober 1913 s 21–22 og Ot.prp. nr. 66 (1916) s 4.

³⁹ Se særlig rundskrivets punkt 7.12.2 s 19–21.

motsetningen mellom mor og far sterk, er det gode grunner som taler for at adopsjonsmyndigheten oppnevner en setteverge for barnet, jfr. vergemålsloven 22.april 1927 nr. 3 § 15. Denne vergen kan i tilfelle uttale seg i saken, jfr. adl. § 7 tredje ledd.

Det at barnets mor og stefar har hatt et langvarig og stabilt forhold, taler for å godta en stebarnsadopsjon. Et moment som også taler for dette, er hvis barnet har bodd sammen med stefaren fra barnet var veldig lite. Andre momenter som kan tale for å tillate stebarnsadopsjon er at barnet har behov for en sterk, rettslig tilknytning og tilhørighet til stefaren, og at det i tillegg kan dokumenteres at det er hensiktsløst at barnet opprettholder kontakten med sin biologiske far. Men det må tillegges her at en stebarnsadopsjon som oftest ikke er ”nødvendig”. Det vil si at barnet kan ha det utmerket sammen med mor og stefar, uten at forholdet trenger å formaliseres gjennom en adopsjon.⁴⁰

Som nevnt kan barnet ikke adopteres uten eget samtykke etter fylte 12 år, jfr. adl § 6. Men selv om barnet samtykker, er det ikke sikkert søknaden innvilges. Det må alltid foretas en helhetsvurdering, der hensynet til om adopsjonen er til gagn for barnet spiller en stor rolle., jfr. adl. § 2. Den samme vurderingen foretas også der den biologiske faren gir sitt samtykke.

Innhenting av samtykker er en stor del av arbeidet ved adopsjoner. Dersom de samtykkene som trengs ikke foreligger, vil dette være en saksbehandlingsfeil, og vedtaket kan bli kjent ugyldig, jfr. adl. § 9. Det er også en saksbehandlingsfeil dersom det ikke er innhentet samtykke fra den av foreldrene som ikke har del i foreldreansvaret., jfr. adl. § 7,3. I praksis har dette så stor betydning, at om samtykket ikke er innhentet, vil dette kunne føre til at det faller inn under reglene i fvl. § 41. Denne bestemmelsen legger til grunn at et vedtak kan bli kjent ugyldig hvis forsømmelsen kan ha virket bestemmende på vedtakets innhold. Men selv om saksbehandlingsreglene er brutt, tilsier ikke dette at vedtaket vil bli kjent ugyldig.

---

⁴⁰ Se Hognestad og Steenberg 2000 s 176 1. avsnitt.

Det må i tillegg påvises at saksbehandlingsfeilen har innvirket på vedtakets innhold. Har den ikke det, vil vedtaket fortsatt være gyldig, tross den begåtte feilen.

Skjønnsvurderingen i disse sakene er vanskelig, og det dukker opp en del spørsmål.

Her har adopsjonsmyndighetene ofte behov for bistand og utredninger fra barneverntjenesten. Siden stebarnsadopsjon er et meget inngripende tiltak for barnet, bør myndighetene ha et bredt grunnlag for å kunne ta de riktige avgjørelsene bygget på hva som er til det beste for barnet.

Ved lovendringen av 1.august 2003 nr. 86, i kraft 1. oktober 2003, fikk kommunene en lovfestet plikt til å utrede disse sakene, se adopsjonsloven § 6 tredje ledd som nå lyder: ”Kommunen skal på anmodning bistå bevillingsmyndigheten i å opplyse saken etter første ledd, og i å innhente samtykke etter annet ledd”.

Stefar er part i en sak om stebarnsadopsjon, og har derfor også rett til å klage etter forvaltningslovens regler i §§ 28 flg., dersom han får avslag på søknaden. Det samme gjelder for den biologiske faren i de tilfellene der søknaden innvilges. For redegjørelse av klagereglene, se avhandlingens punkt 4 om vilkårene for adopsjon m.v.

5.3 Fosterbarnsadoptionsjoner – de såkalte § 4-20-adoptionsjonene

§ 4-20 kom inn ved den nye barnevernloven (lov 17.juli 1992 nr. 100).

Barnevernloven § 4-20 gir adgang til å adoptere bort et barn under omsorg. Adopsjon er et meget drastisk tiltak, og i motsetning til andre tiltak etter loven er adopsjon et endelig og irreversibelt vedtak som bryter alle rettslige bånd mellom barnet og barnets biologiske foreldre. Samtidig med dette blir det opprettet en livsvarig tilknytning mellom adoptivforeldrene og det adopterte barnet.

Den tidligere loven av 1953 (17.juli 1953 nr 14) hadde ikke en tilsvarende bestemmelse som åpnet for adopsjon, og forarbeidene løste heller ikke spørsmålene. Men i en dom fra Rt. 1982 s 1687 åpnet Høyesterett for at 1953-lovens § 20 ga adgang til å frata foreldreansvar med sikte på adopsjon. Allerede før denne høyesterettsdommen hadde det vært en nesten 30 år lang forvaltningspraksis om at § 20 i gamle den barnevernloven hadde vært å forstå på denne måten, med utgangspunkt i et rundskriv fra Sosialdepartementet fra 1954. 1982-dommen stadfestet altså en meget langvarig forvaltningspraksis.

Høyesteretts drøftelser om hvorvidt det var lovhjemmel for å frata foreldreansvaret med sikte på adopsjon fremgår også av Rt. 1982 s 1687. Høyesterett uttalte at sterke reelle hensyn talte for adopsjon, særlig i de tilfellene der det er snakk om lang tids oppfostring og adopsjonen er til barnets beste basert på en helhetsvurdering. Det faktum at adopsjonen brøt alle rettslige bånd med de biologiske foreldrene og deres slekt, kunne ifølge Høyesterett ikke være en hindring for adopsjonen.

I denne saken ble omsorgen overtatt ved fødselen og den ni år gamle gutten hadde bodd i fosterhjemmet siden han var 2 år. Kontakten med den biologiske moren hadde vært sporadisk. Det ble lagt vekt på at en endring i hans status ville slå positivt ut.

Høyesterett gav klart uttrykk for at adopsjon kan tillates også der de biologiske foreldrene ikke kan bebreides for hvordan de håndterer restforeldreansvaret de har etter omsorgsovertakelsen, under forutsetning av at adopsjonen for øvrig anses å være til barnets beste.

Fremgangsmåten ved adopsjon som barnevernstiltak er et vedtak fra fylkesnemnda om å frata foreldreansvaret og deretter et vedtak om å gi samtykke til adopsjon. Selve vedtaket om adopsjon fattes av et av Bufetats regionkontor via en adopsjonsbevilling etter adopsjonsloven.

Fosterbarnsadopsjoner utgjør et lite antall av de samlede sakene i Norge pr. år. For mer eksakte tall, se avhandlingens punkt 9 flg.

5.3.1 Barnevernloven § 4-20 første ledd

En adopsjons primære formål er som nevnt å gi barnet en ny start, og en trygg og stabil familiesituasjon. Bvl. § 4-20 første ledd om overtagelse av foreldreansvaret gir imidlertid ingen anvisning på noen formålsbegrensning. Men etter loven og forarbeidene kan det neppe tenkes noe annet formål med fratakelse av foreldreansvaret enn adopsjon.

Rettspraksis viser derimot at andre formål kan få betydning i særlige tilfeller, se Rt. 1997 s 534 på s 537. Det er her lagt til grunn at ulike reelle hensyn, i tillegg til hovedformålet adopsjon, kan spille inn i den konkrete skjønnsvurderingen.

Et grunnvilkår for at adopsjonen kan gjennomføres er at både omsorgen og foreldreansvaret for barnet er fratatt foreldrene, jfr. bvl. §§ 4-8 og 4-12.

Ved en såkalt omsorgsovertakelse mister foreldrene den daglige omsorgen for barnet, og barnet skal ikke bo hjemme. Barnet kan plasseres i et beredskapshjem, fosterhjem eller på en institusjon, jfr. bvl. §§ 4-12, 4-14 og 4-15. Andre omsorgspersoner utøver da den daglige omsorgen for barnet, og treffer avgjørelser om barnets daglige gjøremål, f.eks. i forhold til skolen, barnehagen og barnets fritid.

Foreldreansvaret er regulert i barnelovens § 30 og innebærer at foreldrene skal gi sitt barn omsorg, omtanke og forsvarlig oppdragelse, ta avgjørelser på vegne av barnet, og sørge for at barnet får opplæring og utdanning etter sine evner. Foreldreansvaret skal utøves med barnets interesser for øyet, jfr. bl. § 30, første ledd, siste pkt.

Selv om omsorgen er fratatt foreldrene, har de fortsatt et "restansvar" for barnet, slik at de beholder foreldreansvaret og vergemålet som, med visse unntak, innebærer at de har rett til å bestemme over barnets religiøse oppdragelse, valg av skole og språkform, og samtykke til psykisk helsevern for barn under 16 år, jfr. lov om psykisk helsevern § 2-1 og pasientrettighetsloven § 4-4. I tillegg vil foreldrene ha rett til å nekte at barnet adopteres bort.

Når det treffes vedtak om omsorgsovertakelse etter §§ 4-8 og 4-12, går den daglige omsorgen for barnet over på barneverntjenesten, jfr. barnevernloven § 4-18. Ved en slik omsorgsovertakelse, plasseres barnet hos fosterforeldre eller i institusjon, og disse utøver omsorgen på vegne av barneverntjenesten.

Etter en omsorgsovertakelse har barnets foreldre begrenset innflytelse på hvordan den daglige omsorgen skal utøves. De kan ikke bestemme over hva barnets daglige aktiviteter skal være, som om f.eks. barnet skal gå i barnehage eller ikke, hvem de skal være sammen, eller hva de skal gjøre på fritiden.

Vilkåret for å treffe vedtak om fratakelse av foreldreansvaret, er at det allerede er truffet et omsorgsovertakelsesvedtak. Bestemmelsen stiller ikke flere vilkår til vedtak, men bvl. § 4-1 om hensynet til barnets beste innebærer at det bare kan treffes et vedtak om fratakelse av foreldreansvaret dersom dette er bedre for barnet enn at det bare vedtas en omsorgsovertakelse.

Når foreldreansvaret er fratatt foreldrene blir barnet uten verge, og fylkesnemnda skal da ta skritt til å oppnevne en verge for barnet. Dette skjer i henhold til vergemålsloven av 22.april 1927.

Det mildeste inngreps prinsipp innebærer at det bare kan treffes et vedtak om fratakelse av foreldreansvaret dersom dette er nødvendig ut ifra den situasjonen barnet befinner seg i.

Bestemmelsens primære formål er å bane veien for adopsjon etter annet ledd. Men den er utformet slik at det settes strengere vilkår for adopsjonssamtykke, jfr. tredje ledd, enn det gjøres for å treffe vedtak om fratakelse av foreldreansvar.

Rettspraksis omhandlende betydningen av myndighetens samtykke til fosterbarnsadoptionsjoner etter bvl. § 4-20(2) har vært litt uklar, men i Rt 1999 s 173 la Høyesterett til grunn at foreldrene kan kreve overprøving av fylkesnemndas vedtak om samtykke til adopsjon både når det er gitt samtidig med vedtak om fratakelse av foreldreansvar, og når det er gitt på et senere tidspunkt.

Behovet for å frata foreldrene ansvaret selv om adopsjon ikke er formålet kan f.eks. oppstå hvis foreldrene forsømmer sitt ansvar slik at dette skaper problemer for barnet.

Vedtak om fratakelse kan treffes samtidig som vedtak om omsorgsovertakelse, eller på et senere tidspunkt. I de tilfellene hvor adopsjon er siktemålet, bør vedtak om fratakelse av foreldreansvaret vente frem til spørsmålet om adopsjonssamtykke er avklart etter annet ledd.

Vedtaket om å frata foreldrene foreldreansvaret kan bringes inn for domstolene til rettslig prøving. Et spesielt spørsmål som har skapt debatt og har vært omdiskutert, er om foreldrene kan reise sak om tilbakeføring av foreldreansvaret etter at fratakelsesspørsmålet er rettskraftig avgjort. Høyesteretts kjæremålsutvalg kom frem til at det foreligger en slik mulighet, se Rt 1997 s 1264. Men foreldrene kan ikke kreve at et krav om tilbakeføring av foreldreansvar skal behandles av fylkesnemnda hvis saken har vært behandlet av dem eller av domstolene de siste 12 månedene.

Etter tvml. § 482 kan retten prøve ”alle sider av saka”, dvs. både skjønnsutøvelsen og bruken av rettsreglene, i tillegg til at domstolen ikke er bundet av partenes påstander.

5.3.2 Barnevernloven § 4-20 annet ledd

I utgangspunktet er det barnets biologiske foreldre som skal samtykke til at barnet blir adoptert bort, jfr. adopsjonsloven § 7. Dette gjelder også der foreldrene er fratatt omsorgen. Men dersom foreldrene er fratatt foreldreansvaret, har de ikke lenger noen kompetanse til å gi et slikt samtykke. Da kan fylkesnemnda gi sitt samtykke i foreldrenes sted og mot deres vilje. Samtykket skal gis etter en konkret og skjønnsmessig helhetsvurdering.

I bvl. § 4-20 tredje ledd bokstavene a) til c) er vilkårene for å gi et slikt samtykke oppstilt. Disse kumulative vilkårene må være oppfylt for at vedtaket om adopsjonssamtykket skal kunne treffes.

Den tidligere barnevernloven inneholdt ingen bestemmelse om samtykke til adopsjon. I en viktig høyesterettsdom tatt inn i Rt 1982 s 1687 ble det slått fast at den tidligere lovs § 20 gav adgang til å frata foreldreansvaret med sikte på adopsjon. Det eneste som krevdes var at omsorgen var overtatt etter lovens § 19, og at vilkårene for å opprettholde vedtaket om omsorgsovertakelse var til stede etter tidligere lovs § 48.

Rt 1990 s 1274 bryter til en viss grad med den gamle praksisen hva gjelder vilkårene for fratakelse av foreldreansvaret i adopsjonsøyemed. I denne dommen ble det lagt til grunn at vedtak etter tidligere lovs § 20 bare kunne treffes hvis det var åpenbart at foreldrene varig ikke ville kunne dra omsorg for barnet, og hvor sterke grunner talte for adopsjon.

Forarbeidene til loven sier ingenting om hvorvidt det forutsettes at vilkårene i bvl. § 4-20 annet ledd om samtykke er i samsvar med tidligere rettspraksis eller ikke.

Det er ingen tvil om at verken ordlyden eller forarbeidene oppstiller som et absolutt vilkår for samtykke at foreldrene er varig ute av stand til å dra omsorg for sitt barn, jfr.

eksempelvis Ot.prp. nr. 44 (1991- 92) s 53:

”Departementet er enig i at det bør være et grunnvilkår for adopsjonssamtykke at det må regnes som sannsynlig at foreldrene ikke vil få foreldreansvaret tilbake. Dette vil være i de tilfellene hvor foreldrene er sinnslidende, tilbakestående, eller sterkt belastet med rusmisbruk eller kriminalitet. Det kan også være barnets behov som er årsaken. Dette kan være tilfelle når barnet har fått en sterk tilknytning til mennesker og miljø rundt seg, og en

flytting vil føre til alvorlige problemer”.

Hensynet til barnets beste er det avgjørende. Har barnet knyttet seg sterkt til andre omsorgspersoner og til det miljø de er en del av, vil dette være et hensyn som taler sterkt for adopsjon fremfor et langvarig fosterhjemsforhold.

5.3.3 Barnevernloven § 4-20 tredje ledd.

Grunnvilkåret for å samtykke til adopsjon er i samsvar med vilkåret for å opprettholde omsorgen for barnet i henhold til bvl § 4-21 (1), jfr. § 4 -20 (1) bokstav a). Dette vilkåret går ut på at det må regnes som sannsynlig at foreldrene ikke vil få tilbake omsorgen eller foreldreansvaret. Etter § 4-21 første ledd skal det foretas en helhetsvurdering av foreldrenes og barnets situasjon.

I lovens forarbeider (Ot.prp. nr.44 1991–92) heter det at ”det vil være tilfeller når foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg f.eks. fordi foreldrene er rusmisbrukere, sinnslidende, tilbakestående eller sterkt kriminelt belastet. Det kan imidlertid også være barnets behov som er årsaken til at det må regnes som sannsynlig at foreldrene ikke vil få foreldreansvaret for barnet tilbake. Dette vil være tilfellet når barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det vil føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet (...)”.

Bvl. § 4-20 bokstav a oppstiller to alternative vilkår for at samtykke til adopsjon kan gis. Det første vilkåret er at foreldrene varig ikke kan gi forsvarlig omsorg, og det andre er at barnets tilknytning til mennesker og miljø der det er, har blitt så sterk at en flytting vil føre til alvorlige problemer.

Det kreves at omsorgssvikten er varig. Det må legges til grunn at det som først begrunnet omsorgsovertakelsen, også kan gjøres gjeldende i fremtiden.

Men omsorgssvikt kan også være av midlertidig karakter, f.eks. ved midlertidig sykdom eller at det ikke kan slås fast at manglene ved omsorgen er varige. Det vil ofte være veldig vanskelig å forutse om omsorgssvikten også vil foreligge i fremtiden.

Det finnes også tilfeller der alminnelig god omsorgsevne ikke faller inn under uttrykket ”forsvarlig omsorgsevne”. Det avgjørende for hva som er forsvarlig omsorg er evnen til å dekke det konkrete barnets særskilte omsorgsbehov, som f.eks. omsorg og omtanke, kjærlighet, varme og nærhet. Men under dette faller også barnets behov for klær, mat, husly og andre nødvendige midler for å kunne leve et verdig liv.

Etter bvl. § 4-21 kan foreldrene søke om å få tilbakeført omsorgen. Men forutsetningen i bvl. § 4-21 om at foreldrene igjen kan gi barnet forsvarlig omsorg, gir ingen garanti for tilbakeføring. Lovgiveren har satt sterk fokus på barnets beste i dette tilfellet.

Hvis barnet har knyttet seg så sterkt til andre omsorgspersoner, miljø, venner, skole osv., og tilbakeføring ikke kan skje, kan barnets beste også begrunne en adopsjon.

Det vil ofte være slik at varigheten av foreldrenes manglende evne til å yte tilfredsstillende omsorg fører til en langvarig fosterhjemsplassering. En slik langvarig plassering legger grunnlaget for en tett tilknytning.

Lovteksten gjør det klart at det avgjørende vilkåret for adopsjon er at det må antas at fosterhjemsplasseringen vil bli langvarig, og ikke om foreldrenes manglende omsorgsevne er varig.

Har situasjonen endret seg, slik at foreldrene igjen kan gi barnet forsvarlig omsorg, er utgangspunktet at vedtaket om omsorgsovertakelse etter bvl. § 4-12 skal oppheves og at barnet skal tilbakeføres til sine foreldre. Vedtaket skal likevel ikke oppheves dersom det konkrete barnet har fått en slik tilknytning til sitt nye miljø og sine nye omsorgspersoner, at flytting av barnet vil skape alvorlige problemer.

Er vilkårene for å opprettholde vedtaket om omsorgsovertakelse fortsatt til stede etter bvl. § 4-21, foreligger også grunnvilkåret for å gi adopsjonssamtykke. Rt. 1997 s 534 understreker dette.

Adopsjon er et meget inngripende og alvorlig tiltak. Det fremgår av proposisjonen (nr. 44 s 53) at bruken av prinsippet om barnets beste skal gå ut på at det skal foretas en vurdering av om det vil være bedre for barnet å bli adoptert enn å leve i et fosterbarnsforhold. Et sentralt tema her vil være hvilken betydning det har for barnet å opprettholde kontakten med sine biologiske foreldre. Det må også tas hensyn til at barn og foreldre etter bvl. § 4-19 i utgangspunktet har rett til samvær med hverandre. Det sies i proposisjonen at det er et alminnelig akseptert synspunkt at det er et gode for barn å ha kontakt med sitt biologiske opphav, og at dette burde være et vesentlig moment ved vurderingen av om det skal gis et adopsjonssamtykke eller ikke. En adopsjon er en definitiv handling, og alle de rettslige båndene mellom barnet og dets biologiske foreldre brytes.

Bvl. § 4-20 bokstav b oppstiller et vilkår om at adopsjonen må være til barnets beste dersom samtykke skal gis. Ved vurderingen av hva som er til barnets beste i det enkelte tilfelle, vil det også være nødvendig å ta hensyn til barnets behov for en stabil og god kontakt og kontinuitet i omsorgen, jfr. bvl. § 4-1. Verdien av å opprettholde kontakten med foreldrene, og verdien av rettslig tilknytning, må veies opp mot hensynet til å sikre barnet en stabil og god oppvekst. Nyere høyesterettspraksis viser at kontakt mellom barnet og de biologiske foreldrene i stor grad har vært avgjørende ved vurderingen av om en adopsjon vil være til barnets beste eller ikke. I to sentrale dommer fra 1994 og 1995 (begge dommene omhandlet overprøving av vedtak om fratakelse av foreldreansvar etter den tidligere lovens § 20, se Rt 1994 s 1545 og Rt. 1995 s 85), forutsetter Høyesterett at det i alminnelighet vil være bedre for barnet å bli adoptert av sine fosterforeldre når omsorgsovertakelsen fant sted mens barnet var lite og det har vært liten eller ingen kontakt med de biologiske foreldrene etter overtakelsen. Høyesterett uttaler at en adopsjon vil gi

barnet trygghet og ro, og den vil skape en best mulig familietilknytning mellom barnet og dets psykologiske foreldre. En adopsjon vil også kunne forhindre usikkerhet om fremtiden både hos barnet og hos fosterforeldrene.

En annen viktig dom med henblikk på barnets beste – vurderingen er Rt 1997 s 534.

Førstvoterendes uttalelser viser godt hvilke hensyn som tas i denne vurderingen.

I mange av Høyesteretts avgjørelser er det i tillegg fremhevet at adopsjon er et meget inngripende vedtak som krever sterke grunner. Dette tilsier at samtykke til adopsjon ikke kan gis med mindre det med relativt stor sikkerhet kan sies at dette vil være det beste for barnet, jfr. Rt 1991 s 557.

Den nyere rettspraksis om adopsjon som tiltak etter barnevernloven handler først og fremst om avveining av de hensynene som skal vektlegges ved barnets beste-vurderingen.

I en dom inntatt i Rt 1994 s 805 som gjaldt overprøving av fratakelse av foreldreansvar med sikte på adopsjon etter den tidligere loven, anførte den ene parten at hensynet til at barn bør få vokse opp hos sine biologiske foreldre eller øvrige slekt, må tillegges økt betydning etter vedtakelsen av den nye loven. Førstvoterende uttalte da at han ikke kunne se at hensynet hadde fått en annen stilling ved den nye loven. Han mener at avgjørelsen først og fremst må bero på en samlet og konkret vurdering. Dersom tilstrekkelig tungtveiende grunner foreligger, vil også hensynet til barnets biologiske tilknytning måtte vike.

En adopsjon skaper sterkere relasjoner både følelsesmessig og rettslig, og den gir økt trygghet og samhörighet. Den fremmer også følelsen av likeverd, i og med at adoptivbarnet blir stilt på lik linje med fosterforeldrenes egenfødte barn.

Et spørsmål som er mye diskutert, er om det skal opprettes en samværsrett mellom barnet og dets biologiske foreldre etter at en adopsjon er gjennomført. Men til nå er det ingen

enighet på området.⁴¹

Etter barnvernloven § 4-20 tredje ledd bokstav c kan et samtykke til adopsjon ikke gis uten at adoptivsøkerne har vært fosterforeldre for barnet, og har vist seg skikket til å oppdra barnet som sitt eget. Fosterforholdets varighet er ikke nevnt eksplisitt i lovteksten, men etter Ot.prp. nr. 44 (1991- 92) s 54 skal det her foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle, der barnets alder er en del av vurderingen. Dette innebærer at det derfor ikke kan gis samtykke samtidig med at det treffes vedtak om omsorgsovertakelse.

Adopsjonsloven oppstiller flere vilkår for adopsjon, blant annet at den etter adl. § 2 skal være ”til gagn for barnet”. Om dette er oppfylt vil i adopsjoner etter barnevernloven allerede være vurdert av fylkesnemnda, jfr. vilkåret om hensynet til barnets beste i bvl. § 4-20 tredje ledd bokstav b og bvl. § 4-1. Fylkesnemndas vedtak om samtykke til adopsjon er ikke bindende for adopsjonsmyndigheten, men det skal mye til før adopsjonsmyndigheten overprøver fylkesnemndas skjønnsutøvelse.

Adopsjonsloven stiller også formelle vilkår for adopsjon, se avhandlingens punkt 4. Disse vilkårene er ikke nevnt i barnevernloven, men det vises her til Barne- og familiedepartementets rundskriv Q-1045 av desember 2002 side 26, der det forutsettes at adopsjonsmyndighetene foretar en selvstendig vurdering av om vilkårene etter adopsjonsloven er til stede. Det kan imidlertid vanskelig tenkes å være forhold som skulle føre til at bevilling ikke bør gis når fylkesnemnda eller domstolen har gitt sitt samtykke til adopsjon.

---

⁴¹ Spørsmålet er tatt opp i St.meld. nr. 40 2001–02 Om Barne- og ungdomsvernet, men behandles ikke nærmere her.

Ved lov 17. juni 2005 nr. 65 ble det gjort endringer i bl.a. barnevernloven § 4-20 og adopsjonsloven § 1. I bvl. § 4-20 tredje ledd føyes til et nytt pkt. d som vil lyde slik:

”(...)vilkårene for å innvilge adopsjon etter adopsjonsloven er tilstede.” Bvl. § 4-20 vil også få et nytt fjerde ledd som sier at ”når fylkesnemnda gir samtykke til adopsjon, skal departementet utstede adopsjonsbevilling.”

Ved samme lovendring vil også adopsjonslovens § 1 bli endret, og den vil få et nytt annet ledd som vil si at ”Departementet skal utstede adopsjonsbevillingen uten å prøve om vilkårene i loven er tilstede når fylkesnemnda for sosiale saker har fattet vedtak etter barnevernloven § 4-20 annet og tredje ledd, og vedtaket er endelig.” Det nåværende annet ledd vil derfor bli tredje ledd.

Denne lovendringen trer i kraft 1.januar 2006, og bevillingsmyndigheten vil også her bli delegert til Bufetats regionskontorer.

6 Utenlandsadopsjoner

6.1 Generelt om adopsjon av utenlandske barn

Adopsjonsformidlingen av utenlandske barn utgjør et stort globalt samarbeid. Dette gjør at adopsjonsprosessene kan komme i gang på et tidlig stadium, og at det også kan iverksettes forebyggende tiltak i det konkrete barnets hjemland før adopsjonen finner sted.

Flesteparten av barna som blir adoptert fra utlandet kommer fra barnehjem og/eller fosterhjem hvor de har tilbrakt kortere eller lengre tid av sitt liv. En del av barna har opplevd grov omsorgssvikt, under- eller feilernæring, manglende stimulering osv. Dette kan bety at barnet har fått varige skader, både fysisk og psykisk. Grunnen til at barnet er plassert på barnehjem og lignende kan blant annet være at foreldrene misbruker alkohol eller andre rusmidler, at foreldrene har så mange barn at de ikke klarer å ta vare på alle, at de lever under dårlige sosiale forhold, eller at moren til barnet er veldig ung og knapt klarer å ta vare på seg selv.

Opphold på barnehjem og i andre institusjoner er også med på å prege barnets utvikling generelt sett. For mange barn pr. sykepleier / barnepleier fører til at barna ikke får nok stimulering og omsorg i forhold til sine behov. Av den grunn vil de fleste barna ha en forsinket utvikling sett i forhold til norske barn på samme alder. Ofte kan barnets fysiske og mentale alder heller ikke sammenlignes med et norsk barn som følge av dette, og tilpasningsprosessen kan sette barnets utvikling enda mer tilbake i en overgangsfase.

Adopterte barn møter ofte en tøff hverdag når de skal begynne i barnehage og på skole. De har kanskje en annen hudfarge enn de aller fleste barna rundt seg, eller de kan ha spesielle rasetrekk som gjør at de skiller seg ut. Det kan også ofte være vanskelig å forholde seg til det faktum at man er adoptert, og det å skulle fortelle dette til mennesker rundt seg.

Mange vil kanskje tro at barn står i kø for å bli adoptert, men slik er ikke situasjonen. Det er ganske få barn som blir frigitt for adopsjon til utlandet. Mange av de barna man tror er hjemløse, har faktisk en tilhørighet et eller annet sted, og kan derfor ikke tas hånd om av adopsjonsmyndighetene og stilles fri til adopsjon.

I mange av de landene som frigir barn for adopsjon er det mest vanlig at barnet kommer under myndighetenes omsorg ved at foreldrene frivillig fraskriver seg foreldremyndigheten. Ved en slik fraskrivelse vil den biologiske moren, eventuelt faren, skrive under på et dokument der det gis uttrykk for at man samtykker til adopsjon. Som oftest er barnet kun et par måneder gammelt når det kommer i et adopsjonsprogram. Det hender også at myndighetene tar over omsorgen for barnet rett etter fødselen. En årsak til frivillig fraskrivelse av foreldremyndigheten kan være at moren til barnet er enslig. I mange land er det vanskelig for en alenemor å oppdra barnet sitt grunnet dårlige økonomiske og sosiale forhold. Ofte kan dette henge sammen med at barnet er en del av en stor søskenflokk. Foreldrene kan da se seg nødt til å måtte fraskrive seg omsorgen for barnet.

Men det er ikke alltid slik at foreldrene oppgir barna til adopsjon på frivillig basis. Når myndighetene griper inn er det som oftest på grunnlag av at barnets fysiske og psykiske helse og sikkerhet står i fare.

Det hender også at foreldrene forlater sine barn i håp om at noen finner det, og tar det til seg.

Arbeidet med utenlandsadopsjoner er i Norge organisert på lokalt og sentralt nivå. Kommunen har ansvaret for å foreta en utredning av den som søker om forhåndssamtykke til å adoptere barn fra utlandet, og å gi tilråding, jfr. adopsjonsloven § 16e.

Loven gir ingen anvisning på hvilken etat som skal stå for dette arbeidet, men som regel er det sosialtjenesten eller barnevernet i hver enkelt kommune. Innenfor de rammene som er fastsatt i departementets retningslinjer, står det kommunene fritt å organisere dette arbeidet.

Det som er viktig i denne sammenheng er at det er kvalifiserte fagfolk, særlig med sosialfaglig, barnevernfaglig eller psykologisk bakgrunn, som foretar den nevnte utredningen.

Forhåndssamtykke⁴² til adopsjon av utenlandske barn gis etter loven av Barne- og familiedepartementet, som har delegert sin myndighet til regionkontorene i Bufetat. Bufdir er klageinstans i de sakene der søknaden avslås.

I noen spesielle tilfeller behandles sak om forhåndssamtykke av Bufdir i førsteinstans, og Barne- og familiedepartementet er da klageinstans.

Når adopsjonen er gjennomført i utlandet, gjelder den også her i landet, jfr. adl. § 22, og registreres da i det sentrale adopsjonsregisteret som føres elektronisk i Bufdir.

I de aller fleste tilfellene deltar ikke myndighetene i adopsjonsformidlingen eller i tildelingsprosessen. Dette arbeidet utføres av de godkjente adopsjonsforeningene⁴³.

Tildelingen skjer mellom myndighetene i barnets opprinnelsesland, adopsjonsforeningene i mottakerlandet, og søkerne.

---

⁴² jfr. adopsjonsloven § 16e.

⁴³ se punkt 6.2.

6.2 Adopsjonsforeningene

I Norge er det forbudt for privatpersoner å drive adopsjonsformidling⁴⁴, jfr. adopsjonsloven § 16 b. Det er kun organisasjoner som kan få tillatelse fra myndighetene til å drive formidling av utenlandsadopsjoner, jfr. adopsjonsloven § 16 d. Myndighetene må også godkjenne det enkelte land som foreningen ønsker å drive adopsjonsformidling fra. Vilkårene for slik godkjenning er regulert i adl. § 16 d, forskrift av 30. november 1999 og Haagkonvensjonen artikkel 10 til 12. De øvrige regler for adopsjonsformidling og godkjenning av adoptivhjem finnes i adopsjonsloven kapittel 3A.

Innenfor rammen av Haagkonvensjonen er adopsjonsforeningene offentlig godkjente organer, eller såkalte ”accredited bodies”, og kan sies å ha fått en folkerettslig forankring. I Norge har vi i dag tre slike godkjente foreninger, nemlig Adopsjonsforum, Verdens Barn og InorAdopt.

I prinsippet er det ikke noe som er til hinder for at flere foreninger eller organisasjoner som fyller vilkårene kan få godkjenning, men dette har ikke vært aktuelt de seneste 10-15 årene. De norske adopsjonsforeningene tar bare på seg oppdrag fra søkere som er bosatt her i landet, se forskriften fra 1999 § 2 første ledd.

6.2.1 Adopsjonsforum⁴⁵

Adopsjonsforum har formidling av internasjonale adopsjoner som hovedformål, jfr. kravene i adopsjonsloven § 16d og foreningens vedtekter § 1. Foreningen er en medlems- og interesseorganisasjon for adoptivsøkere, der det jobbes for at samfunnet skal se på adopsjon som en naturlig familieførøkelse, og for at juridiske, administrative og økonomiske forhold skal legges til rette for dette.

---

⁴⁴ jfr. adopsjonsloven § 16 a

⁴⁵ For mer informasjon om Adopsjonsforum, se foreningens hjemmesider: www.adopsjonsforum.no

Adopsjonsforums samarbeidsland er Bolivia, Brasil, Chile, Colombia, Ecuador, Etiopia, Filippinene, Guatemala, India, Kina, Nepal, Peru, Polen, Russland, Sri Lanka og Vietnam.

Adopsjonsforum ble startet i 1970 under navnet Adopsjonsopplysning. Initiativtakerne var først og fremst opptatt av å spre opplysninger vedrørende adopsjon, og de første medlemmene var i stor utstrekning folk som selv hadde adoptert, eller som vurderte adopsjon.

Foreningens lokalavdelinger står ansvarlig for medlemsmøter, familietreff, samtalegrupper og foreldrekurs, og arbeider for medlemmenes beste gjennom kontakt med lokale sosialkontorer og media. Hver lokalavdeling har også minst en opplysningssekretær som er godt orientert om situasjonen i giverlandene, dokumentkrav, vilkår for adopsjon osv. Foreningen utgir også medlemsbladet Adopsjonsforum seks ganger i året, som inneholder variert og godt stoff om internasjonal adopsjon og andre emner som måtte interessere adoptivforeldre og adoptivsøkere.

De siste årene har foreningen satt større fokus på kampen for økonomisk likestilling mellom de som føder egne barn og de som adopterer.

Adopsjonsforum driver også et utstrakt hjelpearbeid, stort sett i de samme landene de driver adopsjonsformidling i. Det frivillige hjelpearbeidet består først og fremst i forebyggende arbeid for å hindre at barn må forlate sin biologiske familie, og i å gi hjelp til forlatte og vanskeligstilte barn som er på institusjon eller i fosterhjem. Foreningen samler også inn leker, klær og lignende til barnehjem i utlandet.

Foreningens høyeste organ er Landsmøtet som holdes hvert eneste år. Her møtes representanter fra de lokale avdelingene, jfr. vedtektene §§ 3 og 4.

Mellom årsmøtene ledes foreningen av Landsstyret som møtes fire ganger i året, og Arbeidsutvalget som møtes oftere, jfr. vedtektene §§ 5 og 6.

Adoptivfamilier med barn fra samme land organiserer seg i såkalte landsklubber. Disse klubbene driver sosial virksomhet slik at barn fra de samme landene kan få en mulighet til å treffes. Dette kan få barnet til å føle at de har en slags tilknytning til andre, og det kan videre hjelpe på barnets identitetsfølelse, og skape trygghet i en ellers vanskelig situasjon.

6.2.2 Verdens Barn⁴⁶

Verdens Barn er en humanitær, livssynsnøytral og politisk uavhengig organisasjon basert på medlemskap. Personlig oppfølging og service, gjennomarbeidet og objektiv informasjon, og et profesjonelt arbeidsprogram er fundamentet i foreningens virksomhet. Samarbeidslandene til Verdens Barn er Sør-Korea, Kina, Thailand, Brasil, Sør-Afrika og India.

Verdens Barn har formidling av internasjonale adopsjoner som hovedformål, og drives uten økonomisk vinning, jfr. foreningens vedtekter § 2 og kravene i adopsjonsloven § 16d.

Foreningens øvrige formål og arbeidsoppgaver er blant annet å:

- Bidra til arbeidet med å hjelpe vanskeligstilte barn i henhold til FNs deklarasjon om barnets rett til særlig beskyttelse, sosial og materiell trygghet, omsorg og positive oppvekstforhold.
- Støtte tiltak som kan sikre at all adopsjon av barn skjer i forhold til sosiale og juridiske prinsipper, sikre at barnets rettigheter blir overholdt, og sikre at alle tiltak er til barnets beste.
- Opprettholde program for adopsjon av barn i henhold til lover og retningslinjer i de land de samarbeider med, og gjeldende bevilling fra Barne- og familiedepartementet.
- Gi organisasjonens medlemmer og samfunnet for øvrig kunnskaper om og forståelse for kulturelle og sosiale forhold i samarbeidslandene

---

⁴⁶ For mer informasjon om Verdens Barn, se foreningens hjemmesider: www.verdensbarn.no

- Gi informasjon og veiledning som har betydning for adoptivbarnets identitetsutvikling og deres oppvekst i familien og i samfunnet.
- Støtte forsknings- og undersøkelsesarbeid
- Samarbeide aktivt med det politiske miljøet både sentralt og lokalt, blant annet for å bedre adoptivfamiliers økonomi.
- Delta aktivt i hjelpeprosjekter, og i arbeid med å sikre barns rettigheter
- Tilrettelegge lokale tilbud for medlemmer og interesserte gjennom lokalavdelinger og andre fora
- Drive etteradopsjonsarbeid

Foreningens høyeste myndighet er Landsmøtet som holdes annethvert år. Her møtes representanter fra alle lokaleavdelingene. Landsmøtet velger hovedstyre, fondsstyre og valgkomitè, i tillegg til å utarbeide retningslinjer for foreningens arbeid, jfr. vedtektenes §§ 12 – 16. Hovedstyret står for den daglige driften av Verdens Barn. Foreningen utgir også et medlemsblad som kommer fire ganger i året.

Lokalavdelingene har egne adopsjons- og kulturkontakter, og det etableres også samtalegrupper for adoptivsøkere, i tillegg til at det gis ut informasjonshefter med råd og veiledning. Det arrangeres også årlige familie- og ungdomsturer til Korea, og andre land som f.eks. India og Thailand, og foreningens årlige sommerleire er blitt en del av dens faste program.

6.2.3 InorAdopt⁴⁷

InorAdopt ble stiftet i 1981, og det var en gruppe adoptivforeldre med barn fra Indonesia som tok initiativet til dette. Målet var å få formidlingstillatelse fra myndighetene, særlig rettet mot adopsjon fra Indonesia. Adopsjoner fra Indonesia er derimot for lengst opphørt. I juli 1989 ble InorAdopt reetablert og godkjent for prøveadopsjoner fra Brasil. Ingen av de andre norske foreningene jobbet i Brasil på den tiden, og derfor valgte de å satse der. Den første adopsjonen ble gjennomført i februar 1990. Hovedsakelig er det barn fra Sao Paulo som blir adoptert.

Fra starten i 1981, og frem til de fikk godkjenning i 1989, drev de et omfattende hjelpearbeid for barn i Indonesia. Dette gjelder også nå for de nye samarbeidslandene, jfr. foreningens vedtekter § 2.

InorAdopt har formidling av utenlandsadopsjon som hovedformål, og drives uten økonomisk vinning. De oppfyller også de andre kravene til adopsjonsforeningene som er oppstilt i adopsjonsloven § 16d. I tillegg har InorAdopt utarbeidet en serviceerklæring som oppstiller foreningens formål, og som gir medlemmene en forsikring om hva de har krav på. Her finnes også opplysninger om organiseringen av arbeidet, foreningens oppbygning og oppgaver, hva de forventer av søkerne og medlemmene, og annen generell informasjon.

InorAdopt er en medlems- og interesseorganisasjon, og deres øverste organ er Generalforsamlingen som avholder møte en gang i året, jfr. vedtektene § 4. De har også et eget styre, jfr. vedtektene § 5. Foreningens 6 lokalavdelinger skal sørge for å avholde medlemsmøter, familiesamlinger, samtalegrupper osv.

InorAdopt har også et eget medlemsblad, InorRapport, som kommer ut 3-4 ganger i året. Her gis det informasjon om alt av interesse for både adoptivsøkere og adoptivforeldre. I dag har foreningen fått godkjenning til å arbeide med adopsjonsformidling i Ungarn, Bulgaria og Kina.

---

⁴⁷ For mer informasjon om InorAdopt, se foreningens hjemmesider: www.inoradopt.no

7 Litteraturliste

7.1 Lover

- Lov 15. april 1687 (Kong Christian Den Femtis Norske Lov)
- Lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven)
- Lov 2. april 1917 om adoption (gammel adopsjonslov)
- Lov 22. april 1927 nr.3 om vergemål for umyndige (vergemålsloven)
- Lov 24. mai 1935 nr. 2 (endringslov til adopsjonsloven)
- Lov 17. juli 1953 nr. 14 om barnevern (gammel barnevernlov)
- Lov 21. desember 1956 nr. 7 (endringslov til adopsjonsloven)
- Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)
- Lov 11. juni 1971 nr. 2 om strafferegistrering
- Lov 13. juni 1980 nr. 32 (endringslov til adopsjonsloven)
- Lov 8. april 1981 nr.7 om barn og foreldre (barneloven)
- Lov 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon (adopsjonsloven)
- Lov 4. juli 1991 nr.47 om ekteskap (ekteskapsloven)
- Lov 17. juli 1992 nr.100 om barneverntjenester (barnevernloven)
- Lov 30. april 1993 nr.40 om registrert partnerskap (partnerskapsloven)
- Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrkingen av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)
- Lov 11. juni 1999 nr. 38 (endringslov til adopsjonsloven av 1986)
- Lov 2. juli 1999 nr. 62 om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern
- Lov 2. juli 1999 nr. 63 om pasientrettigheter
- Lov 15. juni 2001 nr. 36
- Lov 1. august 2003 nr. 86 om endringer i adopsjonsloven § 1.

Lov 17. juni 2005 nr. 65 om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven) m.v.

7.2 Forarbeider

Kgl.res. av 13.juli 1933

Kgl.res. av 6.juli 1945

Kgl.res. av 21. desember 1951 (ratifikasjon av EMK)

Kgl.res. av 21.april 1967 (fullmakt til undertegning av Europarådskonvensjonen av 1967)

Kgl.res. av 21. november 1971 (ratifikasjon av Europarådskonvensjonen av 1967)

Kgl.res. av 26. september 1980 (oppnevning av Sosiallovutvalget).

Kgl.res. av 19.januar 1990 (fullmakt til undertegning av barnekonvensjonen av 1989)

Kronprinsreg. res. av 16.november 1990 (ratifikasjon av barnekonvensjonen av 1989)

Kgl.res. av 19.april 1996 (fullmakt til undertegning av Haagkonvensjonen av 1993)

Ot.prp. nr. 66 (1916) Om adopsjon

Ot.prp. nr. 40 (1984- 1985) Om lov om adopsjon

Ot.prp. nr. 29 (1990–1991) Sosiallovutvalget.

Ot.prp. nr. 44 (1991–1992) Om lov om barneverntjenester.

Ot.prp. nr. 60 (1988–1989) Om lov om sosiale tjenester m.v.

Ot.prp. nr. 63 (1997- 98) Om lov om endringer i lov 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon m.m.

Ot.prp. nr. 71 (2000- 2001). Om lov om endringer i lov 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon og i lov 30. april 1993 nr. 40 om registrert partnerskap.

Ot.prp. nr. 32 (1992- 1993). Om registrert partnerskap

Ot.prp. nr. 29 (2002–2003) Om lov om endringer i barneloven mv.

Ot.prp. nr. 45 (2002–2003) Om lov om endring i menneskerettsloven mv.(innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov)

Ot.prp. nr. 65 (2004–2005) Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven) m.v.

Lovkomiteens Innstilling 1.oktober 1913 om adopsjoner

Innst. O. nr. 19 (1985–86) Innstilling fra justiskomiteen om lov om adopsjon

Innst. O. nr. 9 (1991–1992) Sosiallovutvalget.

Innst. O. nr. 80 (1991–1992) Forbruker- og Administrasjonskomiteen, til Ot.prp. nr. 44 (1991–1992).

Innst. O. nr. 53 (1998–99) om lov om endringer i lov 28. februar 1986 nr 8 om adopsjon m.m.

Innst.O. nr. 101 (2000–2001). Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om lov om endringer i lov 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon og i lov 30. april 1993 nr. 40 om registrert partnerskap.

Innst. O. nr. 92 (2002–2003) om lov om endring i menneskerettsloven mv. (innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov).

Innst.S. nr. 267 (1995–1996). Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om samtykke til ratifikasjon av konvensjon av 29. mai 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner.

St.prp. nr. 83 (1951–1952) (EMK)

St.prp. nr. 104 (1989–1990) (Barnekonvensjonen)

St.prp. nr. 77 (1995–96) om samtykke til ratifikasjon av konvensjon 29. mai om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner.

NOU 1975: 55.

NOU 1985: 18. Om lov om sosiale tjenester m.v.

NOU 2000: 12.

St.mld. nr. 40 (2002–2003) Om barne- og ungdomsvernet.

7.3 Konvensjoner

Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms, ETS nr.5, Rome 4. november 1950.(Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen (EMK). Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende frihetene.)

European Convention on adoption of children, ETS nr.58, Strasbourg 24. april 1967 (Europarådskonvensjonen 24.april 1967 om adopsjon av barn)

The Convention on the Rights of the Child, New York, 20. November 1989.
(FNs Barnekonvensjon, 1989)

Convention on protection of children and co-operation in respect of inter-country adoption, The Hague, 29 May 1993. (Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner, 1993)

7.4 Forskrifter

1974.12.20 nr. 4 (Justis- og politidepartementet) Forskrifter om strafferegistrering

1986.12.05 nr. 2163: (BFD) Ikrafttredelse av lov av 28. februar 1986 nr. 8 om adopsjon. Delegering av myndighet.

1999.11.30 nr. 1192: (BFD) Delegering av myndighet til Statens ungdoms- og

1999.11.30 nr. 1193: (BFD) Delegering av myndighet til fylkesmennene etter adopsjonsloven.

1999.11.30 nr. 1194: (BFD) Forskrift om formidling av innenlandsadopsjon der foreldrene samtykker til adopsjon.

1999.11.30 nr. 1195: (BFD) Forskrift om krav til organisasjon som formidler barn fra fremmed stat med sikte på adopsjon.

2003.12.18 nr. 1659: (BFD) Forskrift om fosterhjem

2004.02.24 nr. 0471: (BFD) Forskrift om overgangsreglar til lov 20. juni 2003 nr. 40 om endringer i barneloven mv. (Nye saksbehandlingsregler i barnefordelingssaker.)

7.5 Rundskriv

Rundskriv I-15/89 av 13.oktober 1989 (Sosialdepartementet)

September 1998: Barne- og familiedepartementet: Rundskriv om utenlandsadopsjon med retningslinjer for undersøkelse og godkjenning av adoptivhjem (Q-0972)

Desember 2000: Barne- og familiedepartementet: Retningslinjer for tildeling av engangsstøtten ved adopsjon av barn fra utlandet (Q-1013)

Desember 2002: Barne- og familiedepartementet: Retningslinjer for saksbehandling ved søknad om innenlands- og utenlandsadopsjon og særlig om skjønnsutøvelse ved innenlandsadopsjon (Q-1045)

Desember 2002: Barne- og Familiedepartementet: Veiledning om utarbeidelse av sosialrapport ved søknad om adopsjon. (Q-1046)

7.6 Litteratur og artikler

Adopsjon av utenlandske barn. Universitetsforlaget 1995.

Andersen, Torhild: *Adopterte barns bakgrunn.* Temahefte utgitt i samarbeid mellom de tre adopsjonsforeningene i Norge. 2005.

Barnets Bedste i Dag: Om begrepet "barnets bedste" i et nordisk perspektiv. Debatoplæg fra Børnerådet i Danmark, Ombudsmandur på Island, Barneombudet i Norge og Barneombudsmannen i Sverige. 1999.

Bratholm, Anders. *FNs konvensjon om barns rettigheter og konsekvensene for Norge.* Lov og Rett 1993 s 219, Universitetsforlaget.

Breen, Claire. *The Standard of the Best Interest of the Child: A western tradition in International and Comparative Law*. International Studies in Human Rights. Martinus Nijhoff Publishers Volume 72, 2002.

Carli, Amanda og Dalen, Monica. *Adopsjonsfamilien: Informasjon og veiledning til adoptivforeldre*. Pedagogisk forum – Q-0931, 1997.

Dalen, Monica og Sætersdag, Barbro. *Utenlandsadopterte barn i Norge: Tilpasning – opplæring – identitetsutvikling*. Spesiallærerhøyskolen, Universitetet i Oslo, 1992.

Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære*. 5 utgave ved Jan E. Helgesen. Universitetsforlaget, 2001.

Haugli, Trude. *Barnets beste – forskningsmessige utfordringer*. Norsk Forskningsråd, Kultur og samfunn 2002 s 22.

Haugli, Trude. *Det mangfoldige barnets beste*. Festskrift til Peter Lødrup; Bonus Pater Familias s 313 (Fest – 2002 – pl - 313), Gyldendal Akademiske, 2002.

Hognestad, Marianne og Steenberg, Knut. *Adopsjonsloven Kommentarutgave*. Universitetsforlaget, 2000.

Killen, Kari. *Sveket*. Kommuneforlaget, Oslo 1991.

Lindboe, Knut. *Barnevernrett 3.utgave*. Universitetsforlaget, 1998.

Lindboe, Knut. *Barnevernrett 4.utgave*. Universitetsforlaget, 2003.

Ofstad, Kari og Skar, Randi. *Barnevernloven med kommentarer, 4. utgave*. Gyldendal Norsk Forlag AS, 2004.

Schiratzki, Johanna. *Barnets bästa i et mångkulturelt Sverige – en rättsvetenskaplig undersökning*. Stockholm 2000.

Smith, Lucy. *Barnets beste – eller foreldrenes?* Lov og Rett 1991 s 193, Universitetsforlaget.

Smith, Lucy og Lødrup, Peter. *Barn og foreldre*. Gyldendal Norsk Forlag AS, 2004

Tjomsland, Steinar (red.) *Barnevern og omsorgsovertakelse 2.utgave*. Kommuneforlaget, 2003.

Vogt, Hans H. *Bemerkninger om adoption*. Rt 1912 s 81–84.

7.7 Rettspraksis

Rt. 1939 s 365

RG 1961 s 498 (Drammen Byrett)

Rt. 1982 s 1687

Rt. 1987 s 52

Rt. 1990 s 1274

Rt. 1991 s 557

Rt. 1994 s 805

Rt. 1994 s 1545

Rt. 1995 s 85

Rt. 1997 s 534

Rt. 1997 s 1264

Rt. 1999 s 173

Rt. 2001 s 14

EMD: 28. oktober 1998 – Söderback mot Sverige

7.8 Elektroniske dokumenter og websider

Høyringsnotat om ny organisering for handsaming av søknader om adopsjon. Tilgang:

<http://odin.dep.no/bfd/norsk/dok/hoeringer/ferdigbehandlede/004021-990075/dok-bn.html>

og <http://odin.dep.no/bfd/norsk/dok/hoeringsnotater/004021-990076/dok-bn.html>

Foreldreveiledningsprogrammet (Barne – og Familiedepartementet) Tilgang:

<http://odin.dep.no/bfd/norsk/tema/foreldreogbarn/foreldreveiledning/bn.html>

Adopsjonsforum – www.adopsjonsforum.no

Adopsjon – www.adopsjon.com

Barne-, Ungdoms- og Familieetaten – www.bufetat.no

Barne- og Familiedepartementet - <http://odin.dep.no/bfd/norsk/bn.html>

Barne- og Familiedepartementet – Adopsjon – Tilgang:

<http://odin.dep.no/bfd/norsk/tema/foreldreogbarn/adopsjon/bn.html>

InorAdopt – www.inoradopt.no

Verdens Barn – www.verdensbarn.no

Lovdata – www.lovdata.no

8 Lister over tabeller og figurer m v

I 2004 ble 791 barn adoptert. Dette var 79 færre i forhold til året før. Både tallet på stebarnadopsjoner og andre adopsjoner har gått ned. Bare 101 barn ble adopterte av sine steforeldre. Av dem hadde ca. 85 % norsk statsborgerskap.

Ser man på de absolutte tallene gikk flest adopsjoner til Akershus (122), Hordaland (101) og Oslo (100). Nærmere 30 prosent av alle adopsjonene gikk dermed til regionen Oslo og Akershus. Færrest adopsjoner gikk til Nord-Trøndelag.

Nærmere 600 barn var under tre år da de ble adopterte, og utgjør 75 % av alle adopterte i 2004. Dette var noen flere i forhold til de siste årene, hvor tallet lå på rundt 65 -68 %.

For femte året på rad ble Kina det største adopsjonslandet med 269 barn. Tallet på adopterte fra dette landet har likevel gått noe ned i forhold til 2003. Denne tendensen gjorde seg gjeldene for de fleste adopsjonslandene. Bare for barn fra Filippinene, Thailand, Etiopia, Polen og Sør-Korea har tallet på adopterte gått opp.

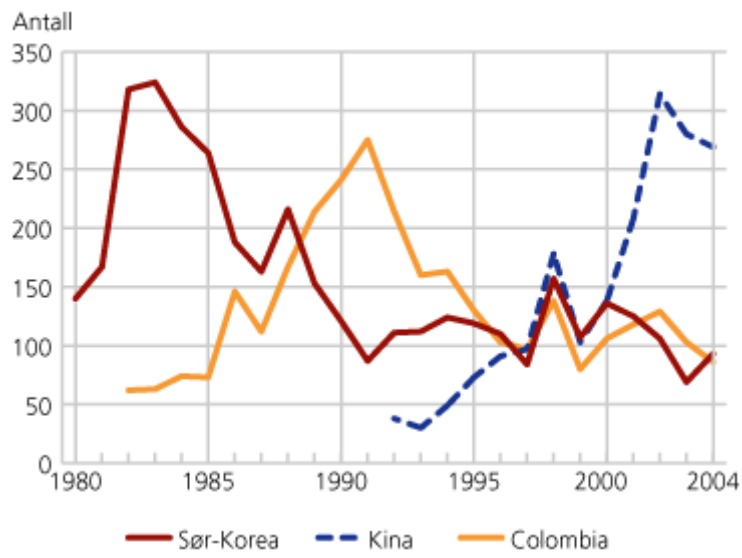
Nesten to tredjedeler av alle adopterte barn i 2004 var jenter. I absolutte tall utgjorde de 493 mens guttene sto for 298 av de adopterte barna. At det er flest jenter kommer av at nesten alle adopterte fra Kina – akkurat som tidligere år – er jenter. Seks av ti barn har sitt opphav fra asiatiske land.

Statistikken nedenfor er hentet fra Statistisk Sentralbyrå som opererer med tre ulike typer av adopsjoner, nemlig stebarnsadopsjoner, utenlandske adopsjoner og norske adopsjoner. Uttrykket norske adopsjoner inkluderer samtykkeadopsjoner og fosterbarnsadopsjoner (det som før ble kalt tvangsadopsjoner).

SSB bygger sine tall på datoen da adopsjonsmeldingen fra Bufdir er ferdig behandlet, og tallene kan derfor avvike noe fra adopsjonsforeningenes statistikker.

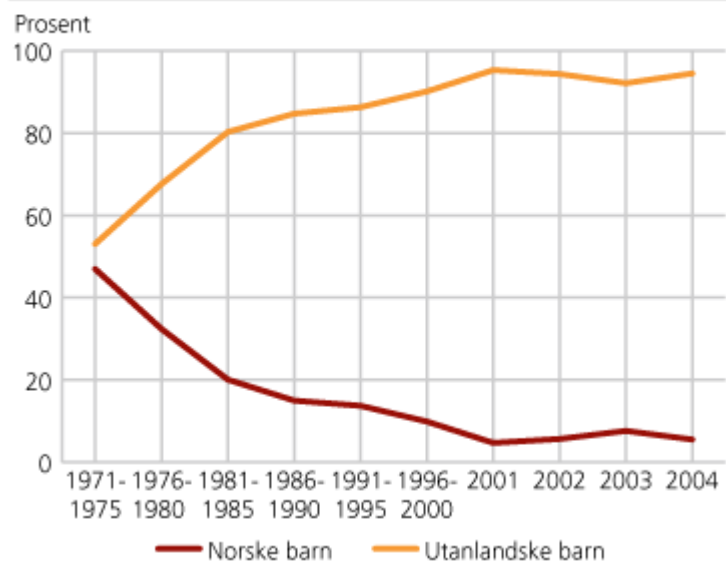
8.1 Vedlegg 1 – Adopsjoner fra Kina, Sør-Korea og Colombia

Adopsjoner fra Kina, Sør-Korea og Colombia. 1980-2004

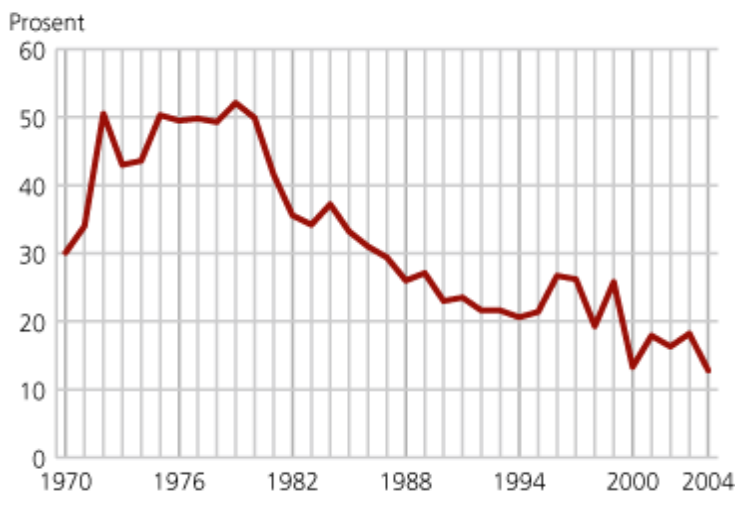
8.2 Vedlegg 2 – Adopterte barn (unntatt stebarn). Norske og utenlandske barn.

Adopterte, unnateke stykbarn. Norske og utenlandske barn. 1971-2004. Prosent

8.3 Vedlegg 3 – Stebarnsadopsjoner 1970 – 2004

Stykbarnadopsjoner, 1970-2004. Prosent

8.4 Vedlegg 4 – Alle typer adopsjoner 1966 – 2004

Adopsjoner, 1966-2004. Absolutte tal. 1 000

